

Sosiaalinen media aktivoivan oppimisen välineenä -hanke 2008 (Jyväskylän yliopisto) 1

Jyväskylän yliopisto
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos /
Kansalaisyhteiskunnan asiantuntijuuden maisteriohjelma ja sosiologian oppiaine

SOSIAALINEN MEDIA AKTIVOIVAN OPPIMISEN VÄLINEENÄ -hanke

Jyväskylän yliopiston opetusneuvostolle
Loppuraportti, 17.2.2009
Kari A. Hintikka, versio 0.9

Sisällysluettelo

1. TIIVISTELMÄ	3
2. JOHDANTO.....	5
2.1. SOSIAALISEN MEDIAN MÄÄRITELMÄ	6
2.2. KÄYTTÄJÄLÄHTÖINEN SISÄLTÖ.....	7
2.3. AVOIMUUS.....	7
2.4. SOSIAALISEN MEDIAN HYÖTYJÄ	8
2.5. SOSIAALISEN MEDIAN HAASTEITA JA RATKAISUJA.....	9
2.6. KÄYTTÖALUEITA.....	10
2.7. SOSIAALISEN MEDIAN KIINNITTÄMINEN OPPIMISTEORIOIHIN	11
3. JÄRJESTETYT KURSSIT JA NIIDEN LAADUN ARVIOINTI.....	15
3.1. ARGUMENTOINTI WIKILLÄ.....	16
3.2. KOLLEKTIIVINEN SANASELITYS WIKILLÄ	17
3.3. BLOGIESSEE LUENTOREFERAATIN KORVAAJANA	20
3.4. KANS – TUTKIMUSPORTAALI.....	21
3.5. MIKROARTIKKELIT (KEVÄÄLLÄ 2009).....	22
3.6. PALAUTE JA OPETUKSEN LAADUN KEHITTÄMINEN.....	23
3.7. KOKEMUKSIA JA HAVAINTOJA KURSSEILTA	25
3.8. OPETUKSEN LAADUN KEHITTÄMINEN - SOSIAALINEN MEDIA JA HENKILÖKUNTA	29
3.9. KANONISOITU TIEDONTUOTANTO JA WIKI-TIETOKÄSITYS	32
3.10. WIKI-TEKNIIKAT TYÖN ORGANISOIJANA.....	33
3.11. SOSIAALINEN MEDIA JA SUOMI?.....	34
4. HANKKEEN MUITA TUTKIMUSKOhteITA	36
4.1. TUTKIMUSPARVI - AVOIN TUTKIMUSJOUKKO	36
4.2. MUUT VALTAKUNNALLISET VERKOSTOT	38
4.3. SITRAN KANSALLINEN ENNAKOINTIVERKOSTO NETISSÄ.....	39
4.4. WIKIOPISTO ITSEORGANISOITUVANA OPPIMISEN YMPÄRISTÖNÄ.....	40
4.5. YHTEISVÄITÖSKIRJAT - AVOIN.ORG.....	41
4.6. KANSALAISMEDIA.FI.....	41
4.7. KÄYTETYT SOSIAALISEN MEDIAN SOVELLUKSET JA PALVELUT.....	41
5. SUOSITUKSIA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	43
5.1. VERKKOKYSELY JYVÄSKYLÄN YLIOPISTOSSA	43
5.2. ITSEORGANISOITUVIEN OPPIMISVERKOSTOJEN KEHITTÄMINEN JA TUKI	43
5.3. KOKEMUSTEN JA KÄYTÄNTÖJEN KOKOAMINEN KESKITETYSTI	44
5.4. SOSIAALISEN MEDIAN HUOMIOINTI LAADUN JA HALLINNON KANNALTA	44
5.5. JATKOPILOTIT JA PILOTTEIHIN KANNUSTAMINEN	44
5.6. SOSIAALINEN MEDIA ALLIANSSIN TAVOITTEIDEN EDISTÄMISESSÄ	44
6. LÄHTEET	45
7. LIITE 1: WIKI-EVÄSTYS WIKI-TEKNIKALLA TOTEUTETTUUN OPINTOJAKSOON..	47

1. Tiivistelmä

Sosiaalinen media aktivoivan oppimisen välineenä –hanke oli Jyväskylän yliopiston opetusneuvoston rahoittama soveltava 1-vuotinen hanke 2008. Se keskittyi tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen opiskelijoiden keskinäisen, opiskelijoiden ja opettajien sekä opiskelijoiden ja työelämän välisen dialogin edistämiseksi. Hanke oli yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen kansalaisyhteiskunnan asiantuntijuuden maisteriohjelman sekä sosiologian oppiaineen yhteinen opetuksen laadun kehittämishanke.

Kyseessä oli Jyväskylän yliopiston kannalta pioneeriluonteinen sosiaalisen median ja soveltava opetuskäyttökokeilu. Se yhdisti vuorovaikutteisen ja ongelmalähtöisen oppimisen wiki-tekniikan - tai laajemmin käsitettynä yksilöllisten oppimisympäristöjen (nk. *Personal Learning Environments*) - mahdollistamaan aktivoivaan oppimiseen, sisältäen wikitekniikan lisäksi muun muassa blogit, sosiaaliset kirjanmerkit, otsikkosyötteet jne.

Opetuksessa hyödynnettiin opiskelijoiden omaa asiantuntemusta ja kokemusta kuten työelämäsidoksia. Opetuksen tavoitteena oli tarjota opiskelijoille ajasta ja paikasta riippumattomia, kollektiivisia opiskelumuotoja sekä työelämän edellyttämiä uusia argumentatiivisia taitoja teoreettisten valmiuksien lisäksi. Tämä toteutettiin *sosiaalisen median* avulla. Termillä tarkoitetaan pääsääntöisesti maksuttomia internet-palveluita ja –sovelluksia, jotka ovat erittäin helposti omaksuttavissa ja tukevat ryhmätyöskentelyä ja –oppimista sekä aktiivista omaehtoista informaationtuotantoa, -keruuta ja -prosessointia.

Hankkeen tuloksina sosiaalisesta mediasta voidaan esittää mm. seuraavaa:

- valtavat mahdollisuudet sekä korkeakouluissa, ammatillisessa opetuksessa sekä työelämässä organisaatioiden ja verkostojen uudenaikaisina toimintatapoina
- sovellusten maksuttomuus, erittäin nopea omaksuttavuus ja geneerinen joustavuus eri käyttötarkoituksiin
- ei tarvita lisensointimaksuja, asentamista tietokoneille ja on käytettävissä kaikkialta missä on internet-yhteys
- tukee ryhmätyön sekä informaation jakamisen merkitystä nyky-yhteiskunnassa
- ei välttämättä tuota ajallisia säästöjä, mutta merkittävästi kumulatiivista sosiaalista pääomaa
- kerroksellista; aiemmin opittu mahdollistaa yhä monimuotoisempia toimintamalleja
- sopii erittäin hyvin peruskouluun ja lukioon, koska koulutettavat vaihtuvat vähän
- korkeakouluissa hieman haasteellista, koska opiskelu yksilöllistä, eikä opetusta voida välttämättä perustaa aiemman opitun päälle, vaan eritaitoisia osallistujia yhdelle kurssille. Toisaalta toteutuessaan

- sopii erittäin hyvin tieteelliseen tutkimukseen ja projekteille, sekä yksilöille että tutkimusryhmille.

Hankkeen aikana toteutettiin kaksi kurssia talvi –kevät 2008 sekä puolipäiväseminaari JY:n henkilökunnalle 29.5.2008. Syksyllä 2008 järjestettiin 1 pilottikurssi ja yksi järjestetään kevättalvella 2009 hankkeen jo päättyttyä. Lisäksi hankkeessa verkostoiduttiin monipuolisesti Suomessa eri sosiaalisen median verkostoissa sekä perustettiin useita pilottihankkeita internetissä. Sosiaalisen median opetuskäytössä yksi periaatteita Suomessa on, että kokemuksia sovelluksista, opetusmalleista, laatuperusteita etc. jaetaan aktiivisesti, jolloin muiden ei tarvitse kokeilla samoja asioita toistamiseen. Kollektiivinen ja verkotettu pilottimalli on osoittanut erittäin tehokkaaksi muun muassa ajankäytössä.

Hankkeen ja opiskelijoiden antaman palautteen sekä laadun kehittämisen näkökulmasta yhteenvetona voi todeta, että opiskelijat kokivat kurssien aikana muun muassa

- oppineensa enemmän ja syvemmin kuin perinteisillä suoritustavoilla (kuten luentopäiväkirja, tiedekuntatentti)
- toisten opiskelijoiden tuotosten näkeminen ja kommentoinen jalosti omaa ajattelua ja oppimista
- sosiaalinen media rohkaisi omien mielipiteiden ja tuotosten esittämiseen 'julkisesti' (kurssilaisten kesken)
- henkilökunnan palaute kannusti opiskelijoita entisestään
- kurssien välietapit päivämäärineen jäsensivät omaa työskentelyä
- erityyppiset internet –lähteet täydensivät ja syvensivät teoreettista lähteistöä
- orientaatiojakso sekä läpiopetus/tapaamiset ovat keskeisiä onnistumiseksi, vaikka itse kurssityöskentely tapahtuisi täysin itsenäisesti ja etänä internetitse.

Hankkeen ja sen taustaineistojen myötä Jyväskylän yliopistolle voidaan esittää seuraavia alustavia suosituksia.

- Verkkokysely Jyväskylän yliopistossa sosiaalisen median käytöstä
- Itseorganisoituvien oppimisverkostojen kehittäminen ja tuki
- Kokemusten ja käytäntöjen kokoaminen keskitetysti
- Sosiaalisen median huomiointi laadun ja henkilökunnan kannalta
- Jatkopilottit ja pilotteihin kannustaminen
- Sosiaalinen media Allianssin tavoitteiden edistämässä

2. Johdanto

Sosiaalinen media aktivoivan oppimisen välineenä –hanke oli Jyväskylän yliopiston opetusneuvoston rahoittama soveltava 1-vuotinen hanke 2008. Se keskittyi tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen opiskelijoiden keskinäisen, opiskelijoiden ja opettajien sekä opiskelijoiden ja työelämän välisen dialogin edistämiseksi. Hanke oli yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen kansalaisyhteiskunnan asiantuntijuuden maisteriohjelman sekä sosiologian oppiaineen yhteinen opetuksen laadun kehittämishanke.

Kyseessä oli Jyväskylän yliopiston kannalta pioneeriluonteinen sosiaalisen median ja soveltava opetuskäyttökokeilu, joka yhdisti vuorovaikutteisen ja ongelmalähtöisen oppimisen wiki-tekniikan - tai laajemmin käsitettynä yksilöllisten oppimisympäristöjen (nk. *Personal Learning Environments*) - mahdollistamaan aktivoivaan oppimiseen. sisältäen wikitekniikan lisäksi blogit, Jaikun kaltaiset mikrokanavat, sosiaaliset kirjanmerkit, otsikkosyötteet jne.

Opetuksessa hyödynnettiin opiskelijoiden omaa asiantuntemusta ja kokemusta kuten työelämäsidoksia. Opetuksen tavoitteena oli tarjota opiskelijoille ajasta ja paikasta riippumattomia, kollektiivisia opiskelumuotoja sekä työelämän edellyttämiä uusia argumentatiivisia taitoja teoreettisten valmiuksien lisäksi. Tämä toteutettiin *sosiaalisen median* avulla. Termillä tarkoitetaan pääsääntöisesti maksuttomia internet-palveluita ja –sovelluksia, jotka ovat erittäin helposti omaksuttavissa ja tukevat ryhmätyöskentelyä ja –oppimista sekä aktiivista omaehtoista informaationtuotantoa, -keruuta ja -prosessointia.

Tämä loppuraportti kuvaa hankkeen kokeiluja sekä niistä saatuja tuloksia. Raportti on luonteeltaan kuvaileva eikä varsinainen tutkimus. Joiltain osin esitetään myös alustavia suosituksia, tulkintoja ja johtopäätöksiä sosiaalisen median mahdollisuuksista korkeakoulumaailmassa. Tulokset ja havainnot ovat sovellettavissa hyvin pitkälti samankaltaisina myös ammattikorkeakouluissa.

Sosiaalinen media on uutuudestaan huolimatta noussut nopeasti suosituksi välineistöksi niin opetuksessa, tutkimuksessa kuin kansalaisliikედinnässäkin. Organisaatioissa sosiaalisen median toimintamalleja on omaksuttu verkkaisemmin, mutta esimerkiksi wiki-tekniikoiden käyttö on nopeassa kasvussa.

Merkillepantavaa on, että sosiaalisen median opetuskäyttö on yleistynyt voimakkaasti viime vuosina Suomessa ja erityisesti kouluasteella. Ammattikorkeakouluissa ja korkeakouluissa tehdään niinikään aktiivisesti opetuskokeiluja ja kehitetään uusia välineitä, kuten LeMill, joka on monikielinen web-yhteisö avoimien oppimisresurssien löytämiseen, tuottamiseen ja jakamiseen. Silti alan tutkimus on Suomessa vielä erittäin vähäistä, vaikka esimerkiksi Hämeenlinnan valtakunnallisilla ITK-päivillä raportointi sosiaalisen median opetuskokeiluista on jatkuvassa kasvussa.

Uudet oppimismallit, työvälineet sekä käytännön kokemukset leviävät kyllä sinänsä ahkerasti internetissä, muun muassa sosiaalisen median kanavia pitkin, mutta yleinen tietämys ei ole edelleenkaan saapunut julkaisujen tasolle muutamaa poikkeusta

lukuunottamatta. Keväällä 2007 itäsuomalaisissa korkeakouluissa toteutettiin verkkokysely *Osaatko Wikitellä*. Siinä selvitettiin opiskelijoiden, opettajien ja muun henkilökunnan kiinnostusta sosiaalisen median opetuskäyttöä kohtaan sekä kokemuksia Web 2.0 -palvelujen käytöstä (Laitinen & Rissanen 2007). Sosiaalisen median opetuskäytön oppaita löytyy suomeksi runsaasti internetissä wikeinä, kuten kollektiivisesti tuotettu *Sosiaalinen media opetuksessa - työvälineitä ja käyttöesimerkkejä* (2007 alkaen). Talvella 2009 julkaistu Tarmo Toikkasen ja Eija Kallialan opas *Sosiaalinen media opetuksessa* on kuitenkin vasta ensimmäinen suomenkielinen ja kokonaisvaltainen painotuote ja perinteinen 'teos' aiheesta.

Eräällä tavalla nyky-Suomelle on myös kuvaavaa, että valtaosa tähän asti julkaistusta ja ansiokkaasta kotimaisesta tutkimuksesta käsittelee sosiaalista mediaa liiketoiminnan ja ansaintamallien näkökulmasta (esim. Kangas & Toivonen & Bäck 2007; Melakoski & Sirkesalo & Tirronen 2007; Lietsala & Sirkkunen 2008). Sosiaalisen median luonne ja mahdollisuudet huomioiden voisi olettaa, että se olisi yleistynyt ensin opetus- ja tutkimusmaailmassa eikä uusina liiketoimintamahdollisuuksina (joita suomalainen liike-elämä on lähtenyt hyödyntämään varsin verkkaisesti).

Kotimaisen tutkimuksen vähäisyyden vuoksi raportti on varsinaisen hankkeen kuvauksen lisäksi hieman pamfletinomainen. Raportissa pohditaan joitain sosiaaliseen mediaan, tieteelliseen tutkimukseen sekä yleiseen organisoitumiseen liittyviä kysymyksiä, joita Suomessa ei ole vielä juuri tutkittu. Sivutavoitteena onkin innostaa aiheesta kiinnostuneita ihmisiä tekemään tätä tutkimusta.

Suosiostaan huolimatta sosiaalista mediaa ei ole myöskään kovin runsaasti määritelty - edes kansainvälisesti. Yhtäältä kyse on internetissä olevista työvälineistä, toisaalta toisaalta uudentyyppisistä tuotanto- ja toimintatavoista sekä prosessien uudistamisesta ja kolmanneksi yksilöpainotteisesta sosiaalisesta kanssakäymisestä. Siksi on hyvä aloittaa sosiaalisen median käsitteestä, jonka tähän mennessä eksaktein määrittely on tehty Suomessa syksyllä 2008.

2.1. Sosiaalisen median määritelmä

Yhden kattavimmista määritelmistä on esittänyt Jussi-Pekka Erkkola (2008, 84) gradussaan. Se pohjautuu kattavaan aineistoon, miten sosiaalista mediaa on kuvailtu viime vuosina Suomessa ja kansainvälisesti. Sosiaalinen media on *"jälkiteollinen ilmiö, jolla on tuotanto- ja jakelurakenteen muutoksen kautta vaikutuksia yhteiskuntaan, talouteen ja kulttuuriin. Samalla sosiaalinen media on teknologiasidonnainen ja rakenteinen prosessi, jossa yksilöt ja ryhmät rakentavat yhteisiä merkityksiä sisältöjen, yhteisöjen ja verkkoteknologioiden avulla vertais- ja käyttötuotannon kautta."*

Sosiaalinen media on siis kaksitasoinen ilmiö. Toisaalta sillä viitataan itse työvälineisiin, mutta samalla se on myös uudenlainen kollektiivinen toiminta- ja tuotantotapa sekä prosessi, joka oletettavasti vaikuttaa ajan myötä syvällisesti esimerkiksi organisaatioiden arkeen ja rakenteisiin sekä organisaatioiden väliseen toimintaan. Sosiaalista mediaa voidaan siis ajatella työskentelyn uudelleenorganisointina ja -osittamisena työvälineineen, mutta yhtä hyvin myös yleisenä toimintapojen muutoksena, jonka internet mahdollistaa.

Toikkanen ja Kalliala (2009) ovat tiivistäneet Erkkolan määritelmän *opetukseen rajaten* hieman helpommin omaksuttavasti. Sosiaalinen media on ”*prosessi, jossa yksilöt ja ryhmät rakentavat yhteisiä merkityksiä sisältöjen, yhteisöjen ja verkkoteknologioiden avulla*”

2.2. Käyttäjälähtöinen sisältö

Sosiaalisen median ydin on käyttäjälähtöinen sisältö, jota periaatteessa kuka tahansa voi tuottaa ja jakaa internetissä. Sisältö voi olla käyttäjien *luomaa* (user created content; UCC) - kuten valokuvat ja videot - tai *generoimaa* (user generated content; UGC), kuten parhaimman vaihtoehdon valitseminen, sosiaaliset kirjanmerkit tai toisten tekemien sisältöjen kommentointi.

Sosiaalista mediaa on kahta päätyyppiä (Hintikka 2007a). Sisältöpalveluissa, kuten flickr ja YouTube, käyttäjät tuottavat jakavat *sisältöjä, jotka luovat sosiaalisuutta*. Käyttäjä esimerkiksi laittaa kiinnostavan kuvan flickriin ja muut käyttäjät voivat löytää sen hakukoneen avulla. Kun kuva on kiinnostava, niin käyttäjät tutustuvat tekijän muihin kuviin ja kommentoivat kuvia. Viestinnän myötä he alkavat tutustua toisiinsa. Samalla logiikalla syntyy ryhmiä. Samanhenkiset ihmiset alkavat tutustua toisiinsa ja havaitsevat, että heitä on monta.

Sosiaalisissa verkostopalveluissa, kuten Facebook tai MySpaces, *sosiaalisuus luo sisältöjä*. Käyttäjät luovat itsestään profiileja kuvin, äänin, apuohjelmin jne. Profiilin tueksi otetaan esimerkiksi erilaisia profiilipalveluita, kuten suosikkikirjat tai –elokuvat sekä persoonallisuustestit. Profiiliin linkitetään oman blogin otsikot, muiden blogeja sekä muuta omaa tai muiden aktiviteettia internetissä. Käyttäjät voivat luoda yksittäisiin palveluihin ryhmiä, joihin tuotetaan kiinnostavia sisältöjä tietystä aiheesta jne.

2.3. Avoimuus

Toinen sosiaalista mediaa leimaava keskeinen piirre on avoimuus. Kuka tahansa voi tuottaa sisältöjä, nähdä toisten tuottamia sisältöjä ja erityisesti wiki-tekniikoissa (vrt. Wikipedia) myös muokata toisten tuotoksia. Tästä jäljempänä jaksossa *Sosiaalisen median haasteita*.

Esimerkiksi Helsingin yliopistossa (wiki.helsinki.fi) wiki-tekniikka on arkisessa käytössä. Kysymykseen *miksi wiki?* se vastaa näin:

1. Wiki on yksinkertainen tarvitset vain web-selaimen ja verkkoyhteyden
2. Wiki on helppokäyttöinen, kaikkien on helppo osallistua mukaan
3. Kaikki tekstit ovat koko ajan yhdessä paikassa ja kaikkien ulottuvilla (ei sähköpostin liiterumbaa)
4. Matala kynnyksen sisällön muokkaamiseen, tarvittaessa muutokset voidaan peruuttaa sivuhistoriasta.
5. Valmiin tuotoksen voi kätevästi julkaista tai avata laajemmalle yhteisölle luettavaksi tai kommentoitavaksi.

Erityisesti liike-elämä on tähän asti vierastanut internetissä toteutettua avointa sosiaalista mediaa muun muassa yrityssalaisuuksien vuoksi. Yrityksiä arveluttaa jopa esimerkiksi suuren sukupolvivaihdoksen myötä eläköityvien työntekijöiden nk. hiljaisen tiedon siirtäminen nuoremmille sukupolville wiki-tekniikoiden avulla, josko kerätty tieto valuisi organisaation ulkopuolelle. Niin ikään korkeakoulumaailmassa aiempaa isompi osa tutkimuksesta on tilaustutkimusta, jonka jotkin osa-alueet aineistosta tuloksiin eivät ole julkisia tai niiden saatavuutta rajoitetaan. Vaikka organisaation tai verkoston luonne rajoittaisi itse sosiaalisen median periaatteellista avoimuutta, niin siltikin sosiaalisella mediastaa on runsaasti hyötyjä organisaation sisäisessä toiminnassa.

2.4. Sosiaalisen median hyötyjä

Verrattuna kaupallisiin pc-ohjelmiin, sosiaalisella medialla on runsaasti etuja. Www-pohjaisten palveluiden – tai sovellusten - peruskäyttö on pääsääntöisesti maksutonta, vaikka itse palvelut ovat monasti kaupallisella pohjalla. Sosiaalinen media on yleensä erittäin nopeasti omaksuttavissa, käytön perusteet oppii usein *minuuteissa*, kun taas yksittäisen pc-sovelluksen peruskoulutus voi kestää päivänkin. Sosiaalisen median sovellukset ovat pc-ohjelmia riisutumpia ominaisuuksiltaan, mutta vastaavasti käytössä on yleensä keskeisimmät ja hyödyllisimmät ominaisuudet. Kova kilpailu huolehtii siitä, että sosiaalisen median palvelut kehittyvät ripeästi ja heikoimmat toteutukset karsiutuvat markkinoilta, vaikka ne olisivat maksuttomiakin.

Maksullisten pc-ohjelmien ansaintalogiikka perustuu jatkuvaan uusien ohjelmistoversioiden myyntiin ja tätä kautta täysin turhienkin ominaisuuksien kehittämisen uusiin versioihin. Sosiaalisen median ohjelmistojen ansaintalogiikka on muualla kuin uusien versioiden myynnissä (Kangas & Toivonen & Bäck mt., Hintikka 2008). Niitä ei erityisesti versioida (*nk. perpetual beta*) vaan tilanteen ja käyttäjien tarpeiden mukaan yksittäinen palvelu voi toisaalta kehittyä ripeästi ja toisaalta pysyä samanlaisena vuosiakin, jos esimerkiksi maksavat ammattikäyttäjät ovat tyytyväisiä palveluun (Hintikka 2007a).

Edelleen verrattuna pc-ohjelmiin, sosiaalisen median palveluissa ei tarvita esimerkiksi lisensoinnin hallintaa tai asentamista tietokoneille ja ne ovat käytettävissä kaikkialta missä on internet-yhteys. Tämä kokonaisuus tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia erityisesti koulutus- ja tutkimusmaailmalle sekä järjestötoimintaan, joissa tietokoneohjelmia ei pidetä kilpailuetuna vaan pikemminkin kustannuksena eivätkä useimmat prosessit ole yhtä sensitiivisiä kuin liike-elämässä esimerkiksi tiedon julkisuuden suhteen. Monissa tapauksissa peruskäytöltään maksuttomat sosiaalisen median sovellukset voisivat korvata täysin kilpailukykyisesti kaupalliset pc-tuotteet, ja esimerkiksi internet-pohjainen ryhmätyöskentely on niillä jopa edistyneempää kuin useimmissa kaupallisissa sovelluksissa. Edelleen, internetin valtava tarjonta mahdollistaa sosiaalisen median työkaluja kertaluonteisissa hankkeissa, joissa ei ole mielekää hankkia tiettyä kaupallista sovellusta kaikille hankkeeseen osallistuville.

Maksuttoman avoimen lähdekoodin (*open source; OS*) ohjelmistot sijoittuvat yleisesti ottaen kaupallisten pc-ohjelmien ja sosiaalisen median hyötyjen ja haasteiden välimaastoon. Suomen korkeakoulumaailmassa OS-sovelluksia on alettu ottaa vakiintuneeseen käyttöön, kuten JY:n julkaisujärjestelmä Plone. OS-sovellusten

monitahoisen luonteen vuoksi niitä ei tarkasteltu eikä pilotoitu hankkeessa erikseen. Toisaalta ne vastaavat kaupallisten pc-ohjelmien monipuolisia piirteitä, toisaalta sosiaalisen median joitain piirteitä. Hankkeen pääpaino oli peruskäytöltään maksuttomien, internetissä ja ensisijaisesti www-selaimilla toimivissa sosiaalisen median sovelluksissa.

Niinikään sosiaalinen media on internetin tavoin luonteeltaan geneerinen. Se sopii yhtä hyvin opetukseen ja tutkimukseen, kolmannen sektorin toimintaan tai lähes minkä tahansa työelämän prosessien uudelleenorganisointiin.

Hyötyjä esitellään yksityiskohtaisemmin jäljempänä hankkeen käytötapauskuvauksissa luvussa 3.

2.5. Sosiaalisen median haasteita ja ratkaisuja

Esimerkiksi Erkkolan (2008) keräämän laajan aineiston perusteella sosiaalista mediaa on käsitelty internetissä pitkälti varsin positiivisesti. Haasteiden sekä ongelmanratkaisun osalta sosiaalista mediaa voidaan niinikään verrata pc-ohjelmien käyttöön, sekä maksullisiin että maksuttomiin. Ohessa joitain yleisempiä, esimerkiksi seminaareissa heränneitä kysymyksiä sosiaalisen median käyttökelpoisuudesta.

Internet –yhteys ei toimi

Sosiaalisen median selkein käyttöongelma on, jos käyttäjän internet-yhteydessä on häiriö.

Useimpia yksittäisiä pc-ohjelmia voi käyttää ilman internet-yhteyttäkin. Toisaalta yksittäisessä tietokoneessa – tai lähiverkossa – voi olla häiriöitä internet-yhteyden tavoin. Menemättä kovin syvälle yhteysongelmaan, niin jos sosiaalisen median palvelu toimii ylipäänsä, niin siihen voidaan olla yhteydessä esimerkiksi kännykällä tai etsiä toinen internet-yhteys, kuten julkinen internet-piste kirjastoissa tai avoin langaton wlan-yhteys jne. Edelleen, yhä useampi www-palvelu (kuten Google Docs) tarjoaa mahdollisuuden offline –työskentelyyn eli työ tallennetaan tilapäisesti omalle koneelle ja siirretään internetiin sinne seuraavan kerran kätkettyä.

Palvelu ei toimi

Niinikään palvelutarjoajan palvelin voi olla monesta syystä nurin tai siinä saattaa olla lyhyitä käyttökatkoksia, mitkä nekin haittaavat merkittävästi käyttökokemusta.

Jos palvelu ei ole saatavilla internetissä, niin palvelun sisällöt ja tallenteetkaan eivät ole saatavilla. Tähän on useita ratkaisuja. Ensinnäkin, itse aineistot ovat pääsääntöisesti käyttäjien tietokoneilla, kuten valokuvat, tai sosiaalisen median palveluissa on yleensä helppo ottaa varmuuskopiot, kuten tekstit ja kirjanmerkit. Monet sosiaalisen median palvelut tarjoavatkin käyttäjälle mahdollisuuden ottaa varmuuskopio omalle koneelleen suoraan internetistä.

Toisekseen, käytännössä jokainen sosiaalisen median osa-alue on niin kilpailtu, että yksittäiselle palvelulle löytyy nopeasti tai ennakkoon varautuen korvaava varapalvelu,

johon voidaan kouluttaa kurssijakson aluksi. Varmuuskopiot ja kilpailevaan palveluun siirtyminen ei tietenkään mahdollista pääsyä kollektiiviin ja toisten käyttäjien sisältöihin, mutta näihin haasteisiin voi varautua käyttämällä suositeltuja ja tunnettuja palveluita. Niiden palvelukatkokset ovat jokseenkin harvinaisia eivätkä kestä yleensä pitkään. Toisinaan palveluita uudistetaan merkittävästi. Tällöin käyttökatkokset voivat kestää vuorokauden tai kaksi. Hankkeen aikana tuli vastaan yksi tällainen kerta.

Kolmanneksi, sosiaalisen median sisältötuotanto on luonteeltaan pikemminkin prosessimaista ja iteratiivista kuin lineaarista. Jos jokin tietty palvelu ei toimi vähään aikaan, sinä aikana voidaan tehdä muuta, tai väliaikaisesti omalle koneelle ensisijaisesti tallentaen. Hieman samoin kuin esimerkiksi sähköpostiviestejä voidaan kirjoittaa ”varastoon” junassa ilman internet-yhteyttä ja ne lähetetään kun internet-yhteys on taas saatavilla.

Vandalismi

Erityisesti Wikipedia –tietosanakirja kärsii ymmärtämättömästä tai pahansuopaisesta artikkelien muokkauksesta, koska sen perusajatuksiin kuuluu olla kenen tahansa muokattavaksi. Wikipediassa, kuten monissa muissakin palveluissa, on mahdollisuus aiemman tilanteen palauttamiseen nk. historialokin avulla. Lisäksi sosiaalisen median lähtökohtaisesta avoimuudesta voidaan haluttaessa tinkiä, toisinaan pientä maksua vastaan. Työtila voi näkyä vain osallistujille, uokkausta tai ylipäänsä sisältöjen selaamista voidaan rajoittaa tietyille käyttäjätunnuksille, kaikille yhteisen salasanan taakse jne. Rajoittamista voidaan tehdä hyvinkin yksityiskohtaisesti, esimerkiksi yksittäisessä palvelussa tietyt valokuvat voivat näkyä kaikille interneti-käyttäjille ja toiset vain valikoidulle käyttäjäryhmälle tai yksittäisille käyttäjille, kuten perheelle tai sukulaisille.

Tekijyys

Sosiaalisen median ehkä suurin haaste onkin sen avoimuus. Kun sisällöt ovat vapaasti saatavilla ja helposti kopioitavissa, niitä voidaan käyttää sellaisissa tarkoituksissa ja käyttöyhteyksissä, joita alkuperäinen tekijä ei välttämättä halua. Erityisesti kollektiivisessä tuotannossa on toisinaan työstä määritellä, kenen (yksilön) tekijänoikeutta on mahdollisesti loukattu. Itse tekijyyden ja kollektiivisen tuotannon haasteita käsitellään jälkempänä laajemmin. Yksi lähestymistapa on nopeasti yleistynyt Creative Commons –lisenssi, jolla tekijä tai kollektiivi pystyy monipuolisesti määrittelemään, mitä hänen aineistostaan voi kopioida, levittää jne., millä tavoin ja mihin tarkoituksiin.

2.6. Käyttöalueita

Sosiaalista mediaa voidaan tyypitellä esimerkiksi käyttötarkoituksen mukaan. Tässä raportissa ei esitetä tarkempaa jaottelua, mutta yleisesti ottaen sosiaalista mediaa käytettiin hankkeen aikana muun muassa seuraaviin tarkoituksiin.

- wiki-tekniikka
- blogit eli verkkopäiväkirjat

- sosiaaliset kirjanmerkit
- ajankasaiset keskustelukanavat (pöytäkone, kannettava ja mobiili)
- sosiaaliset verkostot ja työryhmät
- ryhmätoimisto-ohjelmat
- käsitteiden ja ideoiden jäsennystyökalut (*mindmapping*)
- RSS-otsikkosyötteet
- verkkotyöpöytä informaation koostamiseen.

Käyttötavoista sekä itse sovelluksista tarkemmin kts. Toikkanen & Kalliala (2009).

2.7. Sosiaalisen median kiinnittyminen oppimisteorioihin

Vaikka sosiaalinen media on yleistynyt erittäin nopeasti, niin sitä on tutkittu Suomessa vielä varsin vähän. Miten sosiaalinen media sitten kiinnittyy oppimisteorioihin ja -käytäntöihin? Raportin kirjoittaja ei ole akateemisesti koulutettu opetusalan ammattilainen eikä opetuspilotin tarkoitus ollut tuottaa teoreettista tutkimusta. Näillä rajauksilla voidaan kuitenkin hieman tarkastella sosiaalisen median luonnetta opetuksen kontekstissa lukijan hyödyksi.

Sosiaalisen median on katsottu yleisesti tukevan PBL – eli Problem Based Learning - lähestymistapaa, mikä on myös lähtökohtana Jyväskylän yliopiston kansalaisyhteiskunnan maisteriohjelman opetuksessa. Noel Caponin ja Deanna Kuhnin mukaan PBL pohjautuu ajatukselle oppimisen tilannesidonnaisuudesta. Sen mukaan opittavalle sisällölle saavutetaan parempi käyttöarvo, mikäli oppiminen tapahtuu aitoja tosielämän ongelmia ratkomalla aiheen pelkän teoreettisen käsittelyn sijaan. Ongelmakeskeisellä oppimisella on myös todettu olevan toivottavia vaikutuksia opittavan asian ymmärtämiseen, opiskeltavan sisällön liittämiseen aiempiin tietorakenteisiin, itsesäätelyyn, ongelmanratkaisutaitojen kehittymiseen, oman oppimisen suunnitteluun sekä oppimiseen liittyviin asenteisiin (Salovaara 2004).

Yksi hyvä tarttumapinta on *tutkivan oppimisen* malli (Hakkarainen & al. 1999). Tutkivan oppimisen käsite on kehitetty reilusti ennen sosiaalista mediaa, mutta soveltuu sen järjestelmälliseen hyödyntämiseen erittäin hyvin, erityisesti (ammatti)korkeakoulumaailmassa.

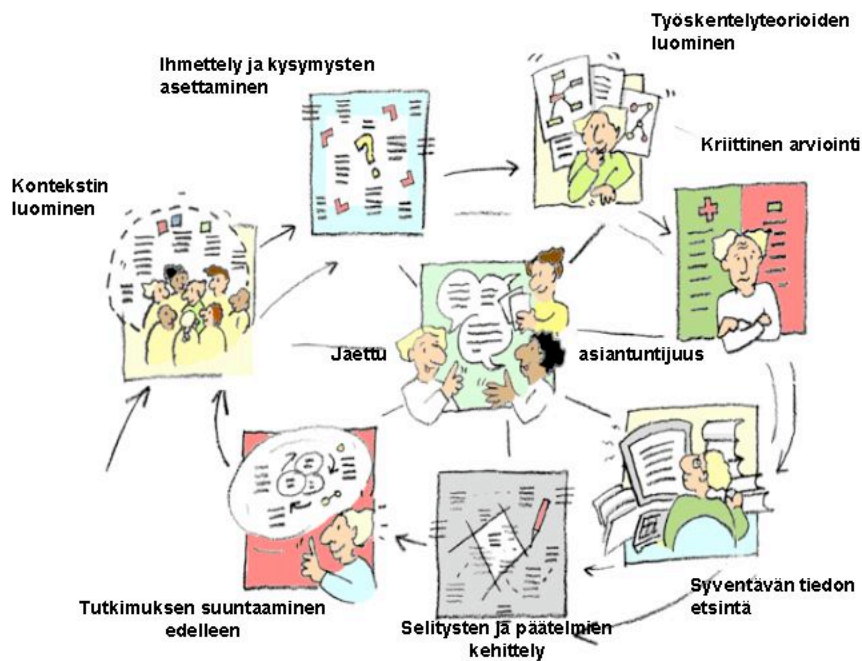
Hanna Salovaara (2004) esittelee tutkivaa oppimista muun muassa seuraavasti:

"Tutkiva oppiminen on pedagoginen malli, jonka tarkoituksena on johdattaa oppijat osallistumaan asiantuntijayhteisöillekin tyypilliseen yhteisölliseen tiedon tuottamiseen. Mallissa korostetaan tarkoituksellista työskentelyä yhteisten ideoiden, sosiaalisten käytäntöjen sekä kollektiivisen tiedon kehittämiseksi ... Tiedon luomisen prosessin korostetaan olevan luonteeltaan yhteisöllinen. Yksilön pyrkimykset tuottaa tietoa kytkeytyvät yhteisöllisiin pyrkimyksiin ja päinvastoin. Tutkivan oppimisen malli on viitekehys pitkäjänteiselle tiedon kanssa työskentelylle ... Kuten useissa muissakin

pedagogisissa malleissa, myös tutkivassa oppimisessa oppijat työskentelevät itselleen merkityksellisten ongelmien parissa ... Työskentelyä voi verrata asiantuntijaryhmän, kuten tutkijayhteisön työskentelyyn, jossa käsitteellinen ja käytännöllinen tieto risteytyvät.

Tutkivan oppimisen vaihteita voidaan jäsentää seuraavasti. Asiantuntijuuden jakaminen liittyy mallin jokaiseen vaiheeseen ja sen tarkoituksena on edistää uusien ajatusten kehittäminen yhteisesti. Näin hyödynnetään koko oppijayhteisön älyllisiä voimavaroja."

1. Kontekstin luominen ja opetuksen ankkurointi
2. Ongelman asettaminen
3. Tiedon ja selitysten luominen
4. Rakentava kriittinen arviointi
5. Uuden tiedon hankkiminen ja luominen

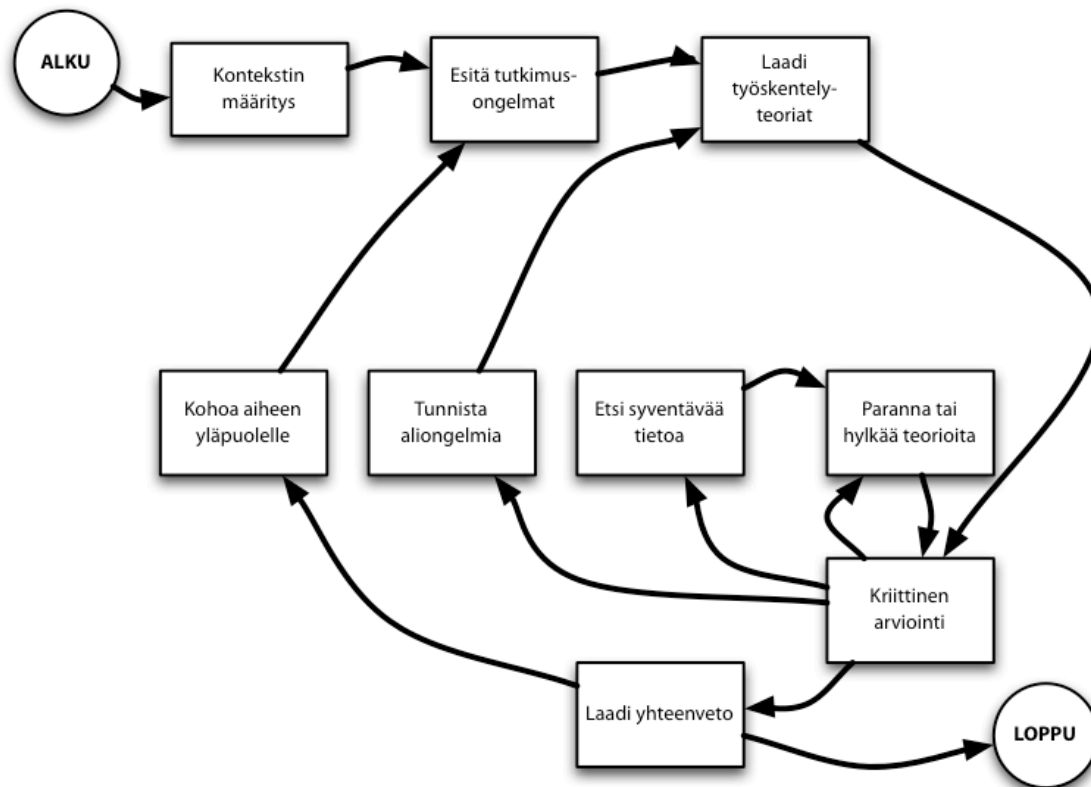

Kaavio: Tutkiva oppiminen (Hakkarainen & al., 1999).

Tarmo Toikkanen (2008) on konkretisoinut tutkivan oppimisen kaaviota ja kuvaa sitä seuraavasti:

"TO-prosessi alkaa kontekstin määrittelyllä, pienryhmien omien tutkimusongelmien esittämisellä ja omien työskentelyteorioiden esittämisellä. Tämän jälkeen päästään iteratiiviseen yhteistyöhön.

Keskeisin työvaihe on kriittinen arviointi, jota tarvitaan melkeinpä joka välissä. Tämä reflektiivinen ote on olennaisen tärkeä missä tahansa oppimiseen tähtäävässä prosessissa. Kriittikin kohteena voivat olla asetetut ongelmat, teoriat tai itse työskentelytapa.

Kaavio: Tutkivan oppimisen eteneminen (Toikkanen 2008).

Ensimmäinen sykli on teorioiden parantaminen: Saadun kritiikin perusteella omia teorioita joko parannetaan tai ne hylätään vääriksi osoitettuina. Tätä sykliä jatketaan niin kauan kun omien tietojen varassa teorioita voidaan vielä kritisoida ja parantaa.

Toinen sykli on syventävän tiedon hakeminen: Tietoa haetaan tietolähteistä, asiantuntijoilta tai itse selvittämällä. Syventävän tiedon varassa voidaan jatkaa teorioiden parantelua ja kritisointia.

Kolmas sykli on aliongelmien tunnistus: Jos ja kun pääongelman selvittäminen vaatii tietyn toisen ongelman ratkaisua, on se aliongelma, jonka ratkaisussa käytetään samaa menetelmää, eli aloitetaan työskentelyteorioilla, joita parannetaan kriittisen arvioinnin sekä syventävän tiedon avulla.

Neljäs sykli on aiheen yläpuolelle nouseminen ("rise above"): Kun ongelma on saatu tyydyttävästi ratkaistua, voidaan yhteenvetöön jälkeen joko lopettaa, tai nousta tasoa ylemmäs: "Kun nyt tiedämme tämän, mitä korkeamman tason ongelmia haluaisimme seuraavaksi selvittää?." (Toikkanen 2008).

Toikkanen on julkaissut blogissaan tarkennetummankin kaavion, mutta sitä ei tilasyistä esitetä tässä.

Näistä kaavioista, kuten myös hankkeen pilottikurssien kaavioesittelyistä näkyy, että sosiaalinen media tukee monin tavoin a) iteratiivisen b) kollektiivisen c) tutkimuksen oppimisprosessia ja on luonteeltaan pikemminkin prosessi kuin projekti.

Esimerkiksi wiki-tekniikoita käyttäessä oppilaat tuottavat kollektiivisesti informaatiota. Opiskelijat ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja esimerkiksi etsivät, vaihtavat ja kommentoivat www-linkkejä. Näin opiskelijat eivät vain suorita veloitettua aineistoa, vaan omasta aktiivisuudestaan riippuen käyvät dialogia ja esimerkiksi tuovat esiin ajantasaisempaa aineistoa kuin vaadittu tenttikirjallisuus. Jo yksistään korkeakoulujen hallinto ja organisoituminen vaativat, että tenttikirjallisuus valitaan huomattavasti aiemmin kuin itse kirjallisuuden tenttiminen tapahtuu. Nyky-yhteiskunnassa ja internetin myötä opiskelijat pystyvät helposti tuottamaan yksittäiseen kurssiin ajantasaisempia tutkimuslähteitä kuin tiedekuntatenttejä suunniteltaessa oli tiedossa – koska tuoreimpia tutkimuksia ei tuolloin vielä ollut.

Tämä ei mitenkään tarkoita tutkimusmaailman klassikoiden väheksymistä, päinvastoin. Tavoitteena on vain osoittaa, että sosiaalisen median ja internetin myötä opetuksen saadaan mukaan kaikkein ajantasaisin ja uusin tutkimustieto, sekä primäärilähteet, minkä huomiointi ei ole kovin laajasti mahdollista vakiintuneissa käytännöissä. Tarkkaan ottaen yksittäinen opettaja yksittäisellä kurssilla toki voi tuoda luettavaksi aivan tuoreimpia ja relevantteja lähteitä, mutta kun niitä kerätään kollektiivisesti, niin usein opiskelijajoukko ylittää itse opettajan tietämyksen. Näin olettaen korkeakoulumaailman opettajille tarjoutunee ajan myötä uusia muotoja, jotka korostavan puhtaan asiantuntijuuden lisäksi itse prosessin sujuvaa etenemistä ja ohjaamista, kuten koordinaattori, fasilitoija, navigaattori ja moderaattori. Yhä useammin opettaja oppii itsekkin sosiaalista mediaa käytettäessä.

3. Järjestetyt kurssit ja niiden laadun arviointi

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen kansalaisyhteiskunnan asiantuntijuuden 2-vuotinen maisteriohjelma aloitti 2007. Maisteriohjelmaan kuuluu päätoiminen professori, lehtori ja koordinaattori sekä kuvattavan hankkeen myötä erillinen suunnittelija.

Hankkeessa toteutettiin kursseja ja tapahtumia seuraavasti.

- argumentointi wikillä (talvi 2008)
- kollektiivinen sanaselitys wikillä (talvi – kevät 2008)
- informoiva puolipäiväseminaari JY:n henkilökunnalle (kevät 2008)
- väliraportti w5w –hankkeen seminaariin Oulussa (syksy 2008)
- blogiessee (syksy 2008)
- Kans –tutkimusportaalin sanasto ja kirja-arviot (koko vuosi 2008)
- valmisteilla mikroartikkelit gradunkirjoittamisessa (kevät 2009)

Lisäksi sosiaalisen median mahdollisuuksia ja hyviä käytäntöjä on kokeiltu ja sovellettu käytännön työssä laajasti maisteriohjelman ulkopuolella sekä verkostoitumalla. Korkeakoulujen opetusohjelma vahvistetaan huomattavasti ennen opetusta, vaikka sosiaalinen media on sinänsä luonteeltaan hyvin joustavaa ja käyttöönotto nopeaa. Siksi maisteriohjelmassa ja hankkeessa lähdettiin ajatuksesta, että sosiaalista mediaa sovelletaan hankkeen aikana olemassaoleviin kursseihin.

Itse kurssit mallinnettiin ennakkoon (Kaaviot 1 ja 2) sekä arvioitiin neuvontatarve sosiaalisen median suhteen. Kurssit jäsennettiin vaiheittain siten, että ensin on lähiopetuksena aina edellisen vaiheen palaute- ja keskusteluosio sekä orientoiva jakso seuraavaan vaiheeseen. Näin itse etätyöskentelyä ja sen mahdollisesti kaipaamaa opastusta voitiin koordinoita proaktiivisesti. Tavoitteena oli opiskelijoiden itseorganisoituminen, mutta välineiden sekä itse toimintatapojen uutuuden vuoksi se kaipasi toisinaan ohjeistusta ja neuvontaa.

Kurssit toteutettiin tarkoituksellisesti avoimessa internetissä, mutta erillisessä wiki-palvelussa Wikispacesissa, jossa kurssien eteneminen on kaikkien nähtävissä. On tehty joitain opetuskokeiluja, joissa wiki-kirjoittamista harjoitellaan kirjoittamalla suoraan Wikipediaan (WP). Nämä kokeilut eivät ole olleet menestyksiä. WP-yhteisö on suhtautunut tekstiharjoitelmiin yhtä kriittisesti kuin mihin tahansa normaalisti kirjoitettuun artikkelintyntykään WP:ssa. Tämä ei välttämättä rohkaise itse wiki-teknikoiden opettelua ja harjoittelua.

Avoimuus on periaatteessa yksi sosiaalisen median kulmakiviä. Toisaalta, avoin *harjoittelu* internetissä omalla nimellä oudoksuttaa joitakuita, koska perinteisesti sisällöntuotannossa ja yhteiskunnassa ylipäänsä totutetaan ja kannustetaan valmiin ja viimeistellyn sisällön julkaisemiseen ja jakamiseen. Hankkeessa päädyttiin molempia

lähestymistapoja tukien siihen, että kevään 2008 kursseissa itse oppimisprosessit ovat avoimesti kaikkien nähtävissä internetissä alusta loppuun, mutta ne tehtiin nimimerkeillä. Syksyn 2008 luentokurssin suositustapa korvattiin *blogi*esseellä aidossa blogiympäristössä Vuodatus.netissä, mutta sisältöjä pääsi näkemään vain salasanalla.

Sosiaalisen median avoimuus liittyy moneen eri yhteyteen ja tästä laajemmin seuraavissa jaksoissa. Sosiaalisen median opetuksessa ja muussa käytössä sen rooli ja avoimuuden aste on kuitenkin hyvä miettiä ennakkoon ja myös käsitellä orientaatiojakson aikana osallistujien kanssa. Jos opiskelijat suhtautuvat avoimuuteen varauksellisesti, niin kurssi on hyvä toteuttaa riittävän suljetusti, sillä kyseessä on ensisijaisesti taitojen oppiminen sekä harjoittelu ja vasta toissijaisesti täysin avoimen ajattelutavan omaksuminen. Oleellista on kuitenkin huomioida avoimuuden näkökulma ennakkoon ja opiskelijoiden mielestä liiallinen avoimuus voi vaikuttaa koko kurssin motivaatioon ja aktiviteetteihin.

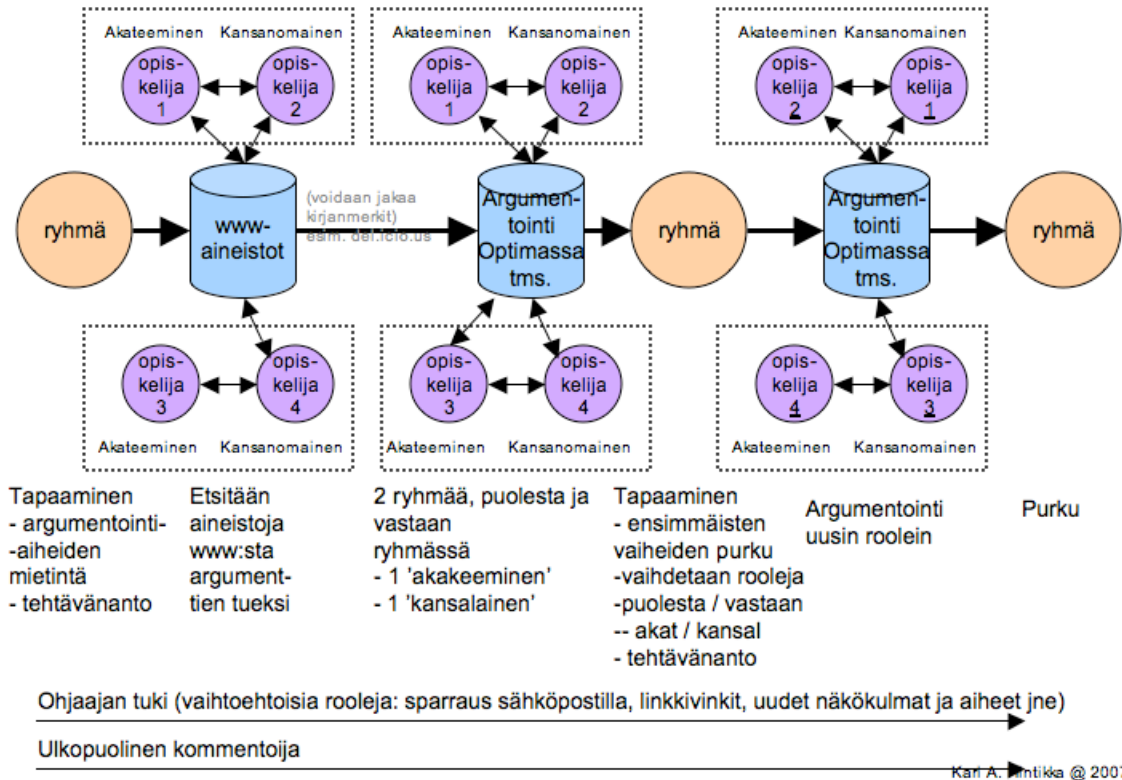
Peruskoulu- ja lukiomaailmassa avoimuus on lähtökohtaisesti helpompaa, koska koulu perustuu pitkälti harjoitteluun ja välittömään palautteeseen eivätkä koululaiset ole välttämättä vielä omaksuneet ”vain valmiin” aineiston julkaisumallia. Mutta jo työelämässä ei ole kenenkään edun mukaista, että esimerkiksi kokouksiin tuodaan täysin valmistelumatonta aineistoa. Toisaalta voidaan kysyä, tarvitaanko esimerkiksi kokoustoimintatapaa ylipäänsä niin paljon kuin sitä nykyään käytetään, mutta tätä käsitellään wiki-tekniikoita esittelevissä jaksoissa.

3.1. Argumentointi wikillä

Ensimmäisessä kurssissa harjoiteltiin retoriikkaa internetissä sekä aineistonetsintää argumentaation tueksi. Opiskelijat keräsivät kukin 10 internet-lähdettä sosiaaliseen kirjanmerkkipalvelu Deliciousiin. Kun joku löysi mielenkiintoisen *www*-lähteen, se oli välittömästi kaikkien muiden tiedossa ja hyödynnettävissä. Deliciousin ideana onkin, että kun kuka tahansa sen miljoonista käyttäjistä löytää mielenkiintoista informaatiota, se on periaatteessa miljoonien käyttäjien saatavilla. Näin jokaisen ei tarvitse löytää omin päin samaa informaatiota. Löydöksiä voi myös lajitella ja luokitella monipuolisesti. Sosiaaliset kirjanmerkit olisi erittäin hyödyllinen toimintamalli myös organisaatioissa, joissa nykyään jokainen työntekijä tallentaa pääsääntöisesti *www*-linkit oman tietokoneensa *www*-selaimen.

Argumentoinnin ympäristöksi valittiin wiki-tekniikan keskustelutoiminto. Sen käytön oppii noin yhdessä minuutissa. Maisteriohjelma käyttää perusorganisoidumisessaan Optimaa, mutta Optiman käyttöliittymä ja viestien esittämistapa ei tue nk. pikaviestintää, missä voidaan esittää nopeasti lyhyitäkin kommentteja helposti seurattavasti.

Malli2: retoriikka ja www:n käyttö

Kaavio kurssista 1: Argumentointi wiki-ympäristössä.

Maisteriohjelma toteutti syksyllä 2007 heti ensimmäisen maisteriohjelman opiskelijoiden kanssa vastaavan PBL-tyyppisen kurssin, jossa opiskelijat kommentoivat kurssin luennoitsijoita Optimassa. Keskustelu oli tuolloinkin vilkasta, mutta tässä sosiaalisen median hankkeessa haluttiin käyttää nimenomaan avointa ympäristöä ja sosiaalista mediaa, jonka opiskelijat voivat ottaa heti käyttöön myös työelämässä ja muissa aktiviteeteissa. Samalla argumentointi tutustutti opiskelijoita avoimen toimintaympäristön ajatteluun ennen varsinaista omaehtoista sisällöntuotantoa (kts. jakso *Motivointi*).

3.2. Kollektiivinen sanaselitys wikillä

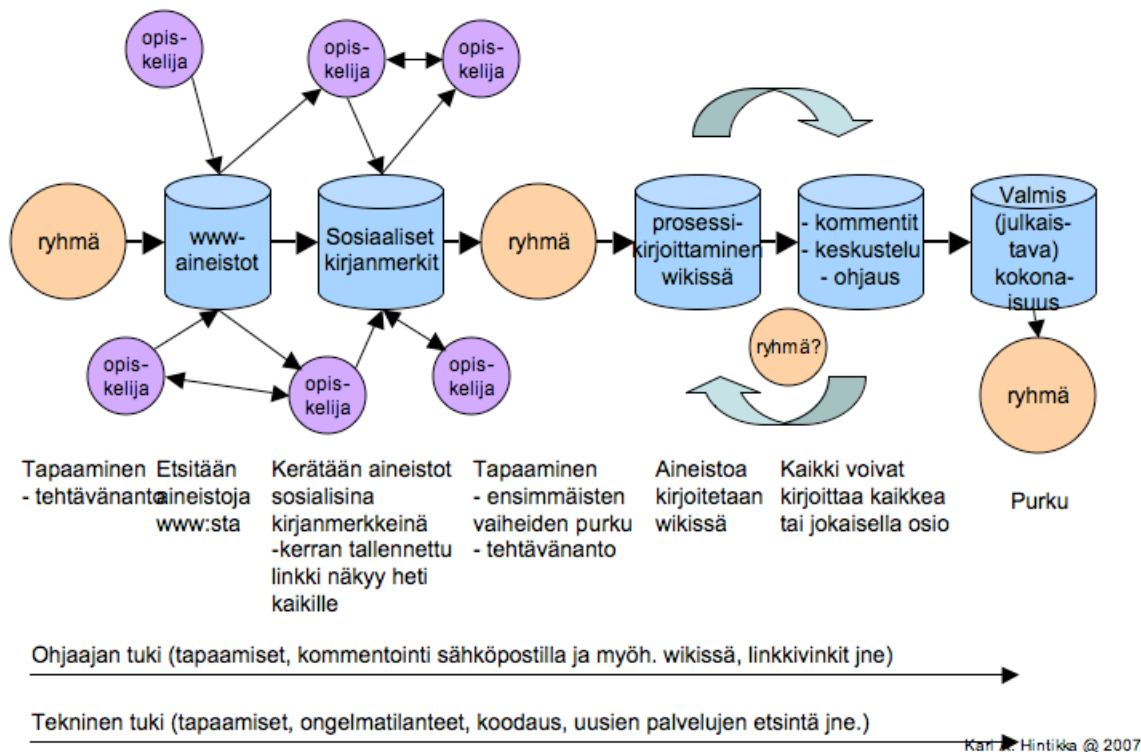
Toisessa kurssissa muodostettiin sanaselitys termille *globalisoituva kansalaisyhteiskunta* kevään 2008 aikana. Alkuperäisenä tavoitteena oli, että jokainen opiskelija kirjoittaisi muutaman liuskan aiheesta ja niistä syntyisi kollektiivisesti tuotettu kokonaisuus wiki-tekniikalla. Kurssi aloitettiin niin ikään Deliciousilla ja keräämällä lähdeaineistoa internetistä. Lisäksi maisteriohjelman henkilökunta suositteli sekä tentti- että muuta peruskirjallisuutta maisteriohjelman kirjastosta ja opinto-oppaasta.

Itse kirjoittamisprosessi aloitettiin käytännössä ja tarkoituksellisesti tyhjästä dokumentista (vrt. Liite 1). Opiskelijoita rohkaistiin eri tavoin aloittamaan informaationkeruu ja sisällöntuotanto itselleen luontevalla tavalla. Käytännössä prosessi

alkoi siitä, että kopioitiin tilapäisesti siteerauksia eri verkkolähteistä, linkkejä www-lähteisiin sekä kirjallisuuslähteitä yhteiseen wiki-dokumenttiin. Tämän rinnalla opiskelijat alkoivat itseorganisoituvasti tehdä ensimmäisiä luonnoksia itse tekstiin yksittäisistä kappaleista kurssin vetäjien esittäessä toisinaan ehdotuksia sisällöiksi, lähteiksi ja näkökulmiksi.

Tekstin aivan ensimmäinen versio oli siis sekalainen kokoelma siteerauksia, www-linkkejä, yksittäisiä lauseita, muita lähteitä, lyhyitä luonnosmaisia tekstinpätkiä sekä keskustelua sisällöstä samassa dokumentissa. Perinteisessä toimintamallissa nämä eri informaatiotyypit säilytetään erillään toisistaan sekä aloitetaan toiminta strukturoimalla sisältö ja rakenne ja jakamalla tehtävät.

Malli1: aineistokooste, kuten globalisaatio-järjestöt

Kaavio kurssista 2: Kollektiivinen tiedontuotanto wiki-tekniikalla.

Näistä elementeistä alkoi kuitenkin jo hahmottua kokonaisuus, jota kurssin toinen vetäjä alkoi jäsentää alustavasti, mikä taas auttoi hahmottamaan mihin järjestykseen yksittäiset informaatioelementit laitetaan – riippumatta siitä olivatko ne siinä vaiheessa tekstiluonnoksia, siteerauksia, www-linkkejä jne.

Kun itse kirjoittamisessa alettiin päästä hieman eteenpäin, alkoi myös hahmottua mistä alateemoista kukin opiskelija on kiinnostunut. Lähtökohtaisesti sosiaalisen median palveluissa kuka tahansa voi kontribuoida haluamassaan roolissa ja laajuudessa (Hintikka 2007b). Mutta korkeakoulun tapauksessa ja käytännön opintopisteiden vuoksi jokaiselle

opiskelijalle valittiin yhdessä heidän kanssaan oma alateema, jonka ensisijaisesti he tuottaisivat ja muut kommentoisivat, muokkaisivat kieliänsä, lisäisivät linkkejä etc. wiki-toimintamallin mukaisesti.

Molempia kursseja suunniteltaessa lähdettiin toiminnan fasilitoinnista. Sosiaalisen median toimintamalli on itse asiassa hyvin toisentyypinen kuin vakiintuneessa akateemisessa tiedontuotannossa ja työelämän käytännöissä. Opiskelijoille oli uutta sekä välineet ja niiden käyttömahdollisuudet että itse kollektiivisen tuotannon toimintamalli. Tästä tarkemmin jaksossa *Opetuksen laadun kehittäminen*. Vaikka kurssien toteutustapa oli uusi, niin kurssien onnistumiseksi varmistettiin sosiaalisen median puitteiden toteutuminen mahdollisimman organisoidusti, sekä työelämässä oleville että päätoimisille opiskelijoille ja etäopiskelijoille. Käytännön opiskelun varsinaiseen toteutumiseen ei oppilaitos voi luonnollisestikaan vaikuttaa, esimerkiksi opiskelijan muuttuneen elämäntilanteen vuoksi.

Sekä argumentointi- että sisällöntuotanto-kursseilla pidettiin luokkatapaaminen tietokoneiden ääressä parin viikon välein. Tarvittaessa käytiin läpi ongelmatilanteita, mutta pääasiassa arvioitiin itse prosessia ja tekstin etenemistä kollektiivisesti, keskusteltiin siitä sekä päätettiin yhdessä yksittäisen vaiheen päättymisestä ja etenemisestä.

Wikipedia on periaatteessa loputon prosessi, mutta korkeakouluopetusta määräävät aikataulut, kurssisuoritukset jne. Sosiaalisen median yleisiä toimintatapoja ylläpidettiin korkeakouluopetuksen käytännön reunaehtojen puitteissa. Esimerkiksi tekstikokonaisuuden luonteen suunnasta ja kokonaissisällöstä ei varsinaisesti äänestetty esimerkiksi Wikipedian tavoin käytännön reunaehtojen vuoksi, mutta niistäkin käytiin tapaamisissa perusteellisia keskusteluja kuten ovatko opiskelijat motivoituneet etenemiseen ja jos eivät jostain syystä olisi, niin miten prosessia olisi muutettava motivoitumisen lisäämiseksi jne. Prosessin aikana tehtiinkin joitain muutoksia ja kollektiivisia päätöksiä opiskelijoiden näkökulmien pohjalta, kuten aikataulua pidennettiin.

Lisäksi opiskelijoille oli tarjolla henkilökohtainen sekä puhelin- että sähköpostituki, työssäkäyvien opiskelijoiden aikataulut huomioiden klo 11-23 päivittäin, hankerahoituksen puitteissa. Käytännössä ongelmanratkaisua tai käytännön opastamista tarvittiin jokseenkin harvoin suhteessa opiskelijoiden yleiseen aktiivisuuteen, mutta oleellisempaa on, että se oli saatavilla, myös JY:n Tietohallintokeskuksen virka-aikaan perustuva atk-tuki huomioiden. Vaikka kurssikohtainen sosiaalisen median tuki ei vinyt ajallisesti kovinkaan paljon aikaa hankkeessa, niin opiskelijat pitivät tähdellisenä teknisen tuen merkitysarvoa ja saatavuutta. Teknistä tukea tarjottiin koko vuoden ajan, myös kurssien ulkopuolella. Tämä kannusti opiskelijoita opitun itsenäiseen soveltamiseen sekä ottamaan käyttöön kurssien ulkopuolisia välineitä, kuten Google Docs.

Opiskelijoiden kommentteja kursseista esitetään keskitetysti jaksossa *Palaute ja opetuksen laadun kehittäminen*.

3.3. Blogiessee luentoreferaatin korvaajana

Kolmannella kurssilla kokeiltiin kansalaisyhteiskunnan perusteiden luentojen kommentointia blogiympäristössä. Tavoitteena oli korvata perinteinen referoiva luentopäiväkirja. Uutuuden vuoksi tässäkin tapauksessa valittiin mahdollisimman helppokäyttöinen väline, jossa on kuitenkin tarvittavat ominaisuudet. Evaluoinnin myötä päädyttiin kotimaiseen Vuodatus.netiin, koska sen hallintaympäristö on selkeä myös henkilökunnan kannalta. Jyväskylän yliopiston suositus blogialustaksi on Wordpress, mutta tässä tapauksessa sen asentaminen, blogin muokkaus ja muut blogin käynnistystoimet olivat turhia ja Vuodatus.net tarjosi käytännössä käyttövalmiin ympäristön.

Kahdella kurssilla oli molemmilla omat vetäjänsä ja myös blogit. Henkilökunnan koulutukseen ja blogin ylläpidon oppimisen perusteisiin kului viitisen minuuttia. Kurssin peruseriaate oli, että luennon jälkeisinä päivinä jokainen opiskelija kommentoi luentoa liuskan verran aina kahden luentopäivän jälkeen. Opiskelijoita rohkaistiin itsenäiseen kommentointiin luentoreferaatin sijasta.

Varsinaisen opetushenkilökunnan mukaan blogiesseiden suurin hyöty on ehdottomasti pedagoginen. Ensimmäiset esseet olivat vielä tavanomaisten luentopäiväkirjojen kaltaisia referaatteja. Uutuutensa vuoksi saattoi havaita alussa pientä epävarmuutta. Kurssin lopussa ja vielä selvemmin myöhemmällä kurssilla esseet olivat muuntuneet referaateista luennoilla saatujen virikkeiden pohtimiseen ja uusien näkökohtien esiintuontiin sekä muiden opiskelijoiden esseiden kanssa keskusteleviksi kannanotoiksi. Ensimmäisen esseen kirjoittaja määritteli osittain keskustelun aihepiiriä. Blogiesseekäytäntö suorastaan ”pakottaa” opiskelijan perehtymään muiden kirjoittamiin esseisiin, joista siis tulee oppimisen välineitä.

Kurssin opettajien mukaan opiskelijat oppivat ryhmän sisäiseen julkisuuteen, eikä kurssin lopussa enää näkynyt epävarmuutta omakohtaisten näkökantojen esittämiseen. Opiskelijoista muodostui kurssin kuluessa keskusteluyhteisö, joka luultavasti motivoi opiskelua yleisemminkin. Ryhmän sisäinen julkisuus johdattaa opiskelijan omaksumaan selkeän ja argumentatiivisen esitystavan kirjallisissa esseissä. Kurssin myöhemmässä vaiheessa esseistä muodostuu myös opettajalle pohtimisen ja oppimisen väline, kun hän saa välittömästi palautetta luennoistaan. Silloin on hedelmällistä palata asiaan myöhemmällä luennolla. Kehittynyt blogiessee voittaa menen tullen kirjallisen tenttivastauksen kiinnostavuudeltaan.

Opiskelijoiden suoritusarvioinnin kannalta blogi on selkeämpi kuin wiki. Vaikka wikissä voidaan sopia, että yksittäiset opiskelijat keskittyvät tiettyjen osioiden kirjoittamiseen, niin osallistujien kokonaiskontribuutio esimerkiksi ideoiden esittämisessä muille tai lähteiden kerääminen vaatii jonkin verran työtä. Blogikommenteista on helppo hahmottaa yksittäisen opiskelijan osuus.

Perinteisesti tällaista referoivaa tai kommentoivaa opintopäiväkirjaa on pidetty sähköpostilla. Blogiversion edut ovat kuitenkin ilmeiset jo yksistään kommenttien hallinnan kannalta: opiskelijoiden yksittäiset sähköpostikommentit tuottavat helposti valtavan määrän viestejä. Esimerkiksi 10 luennon sarja 10 opiskelijalla tuottaa 100

viestiä, jotka eri-ikäisina ja eri otsikoilla hautautuvat helposti muuhun sähköpostiin. Kokonaisuus on huomattavasti helpommin hallittavissa, hahmotettavissa ja arvioitavissa. Henkilökunta näkee blogissa kaikki viestit kronologisesti ja myös opiskelijat voivat peilata kommenttejaan muiden kommentteihin. Toisekseen, opiskelijat oppivat toisiltaan lukemalla toistensa kirjoituksia. Kolmanneksi, blogiessee antaa harjoitella – argumentointikurssin tavoin - julkista esittämistä ja argumentointia, tässä tapauksessa ryhmän omassa sisäisessä julkisuudessa.

Opettajien mukaan luento-esseekäytännössä blogialusta on sähköpostiin verrattuna ylivertainen. Esseet sähköpostien välityksellä johtaa sellaiseen sähköpostien määrään, että esseiden hallinnointi on erittäin työlästä. Esseet yhteisellä blogialustalla sen sijaan on helppo ja oppimisen kannalta tehokas luentojen suoritusmuoto. Luento-esseet joka toisen luentokerran jälkeen n. 20 opiskelijan ryhmässä on käyttökelpoinen eikä opettajalle lainkaan suuritöinen suoritusmuoto. Se voi soveltua suurempiinkin luentoihin, koska esseekäytäntöä on helppo muokata olosuhteiden mukaan (esim. suuremmista luentokokonaisuuksista, esim. joka neljännen luennon jälkeen tms.).

Opiskelijoiden kommentteja kursseista esitetään keskitetysti jaksossa *Palaute ja opetuksen laadun kehittäminen*.

3.4. Kans – tutkimusportaali

Jyväskylän yliopiston kansalaisyhteiskunnan maisteriohjelma käynnisti alan tutkimusportaalin *Kansin* syksyllä 2007 ensimmäisen vuosikurssin yhteydessä. Portaalin tavoitteena on olla alan valtakunnallinen tietolähde ja verkottaja niin tutkimuksen, hallinnon, kansalaisjärjestöjen kui kansalaisten suuntaan.

Portaalia ei voi sellaisenaan pitää aivan sosiaalisen median kenttään kuuluvana, mutta opetuskokeilujen näkökulmasta www-portaali tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia, joita on kokeiltu hieman vastaavasti monissa korkeakouluissa mm. ryhmäblogien muodossa.

Kans -portaali tarjoaa opiskelijoille aidon julkaisukanavan ja –ympäristön mahdollista tutkijauraa ajatellen. Yksi esimerkki on portaalin Kansalaisyhteiskunnan sanasto (kans.jyu.fi/sanasto). Siihen tuotetaan alan keskeisten käsitteiden, termien ja ilmaisujen sanaselityksiä, ei niinkään varsinaisia yksittäisiä käsitelmärittelyjä. Maisteriohjelman opiskelijat ovat ottaneet tutkijoiden ohella osaa sanaselitysten laatimisessa. Tällä on tärkeä rooli sosiaalistumisessa tutkijayhteisöön ja samastumisessa siihen. Yksi sanaselitys vastaa kahta opintopistettä.

Kirja-arvioiden julkaiseminen Kansissa on ollut osa maisteriohjelman opetusmuotoja alusta alkaen 2007. Sekä tutkijat että opiskelijat tekevät kirja-arvioita. Ne tähtäävät samantasoisiiin arvioihin kuin journaaleissakin. Toisaalta opiskelija voi myös jalostaa kirjallisuusarvionsa portaalista journaaliin tai koettaa julkaista sen muissa joukkoviestimissä. Kokonaisuuden kannalta keskeistä on, sosiaalisen median tavoin, että opiskelijoille tarjotaan erityyppisiä mahdollisuuksia tuottaa sisältöjä.

Varsinaisen opetushenkilökunnan portaalin sanasto- ja kirjaesittelyhankkeet palvelevat samanlaisia tarkoituksia kuin blogiesseekin, mutta ovat vaatimustasoltaan astetta

korkeammalla. Portaali on opiskelijoille ensimmäinen varsinainen julkaisuareena (nimellä varustettu tieteellinen julkaisu suuren yleisön luettavaksi). Suoritusmuoto on tärkeä erityisesti ensimmäisen julkaisukynnyksen ylittämiseksi. Tämä tapahtuu turvallisesti ohjauksen alaisena. Vaativuutensa vuoksi kyseiset suoritusmuodot on syytä säilyttää vapaaehtoisina, sillä kaikki maisterivaiheen opiskelijat eivät tähän käytäntöön ole vielä valmiita tai kokevat sen liian vaativaksi käytännönkin syistä. Portaalin tarjoaman julkaisuareenan avulla maisterivaiheen opiskelija sosiaalistuu tutkijayhteisöön, ja tietenkin hankkii työelämän kannalta ensiarvoisen tärkeitä taitoja ja itsevarmuutta. Näitä taitoja ei samassa määrin kykene hankkimaan perinteisillä suoritusmuodoilla.

Portaalin kaikkia mahdollisuuksia ei ole ehditty ottaa käyttöön. Sosiaalisen median näkökulmasta portaaliin tai Jyväskylän muuhun verkkoon voitaisiin asentaa esimerkiksi opiskelijoiden blogi sekä wiki, mutta hankkeen puitteissa päädyttiin edellä kuvattuihin, olemassaoleviin maksuttomiin ja kaupallisiin ratkaisuihin. Esimerkiksi Helsingin yliopisto on yksi ensimmäisistä korkeakouluista, joka on ottanut wiki-tekniikan laajemmin avoimeen käyttöön ja osana itse organisaation toimintatapojen muutosta, ei pelkää opetuksessa (Helsingin yliopisto 2008).

3.5. Mikroartikkelit (keväällä 2009)

Hankkeessa suunniteltiin ja mallinnettiin neljäntenä kurssina *mikroartikkelien* kokeilemista, mutta johtuen syksyn tiiviistä perusopetuksesta, kurssi toteutetaan keväällä 2009. Mikroartikkeli on Tutkimusparven (jakso *Tutkimusparvi - avoin tutkimusjoukko*) vuonna 2008 kehittämä kirjoituskonsepti ja kollektiivinen prosessi, joka tähtää huomattavasti nopeampaan ja laajempaan palautteeseen kuin perinteisen akateemisen artikkelin arviointiprosessi.

Mikroartikkelin perusidea on tuottaa 1-3 liuskainen (keskimäärin 3000 - 5000 merkin) artikkeli lähteineen avoimesti wikissä (Tutkimusparvi 2008). Mikroartikkelin rakenne ja luonne noudattaa perinteistä journaaliartikkelia, mutta tiiviimmin ja usein se sisältää yhden kantavan perusajatuksen tai tutkimushypoteesin ja voi olla hyvin luonnosmainen tai jopa vain idea aiheeksi ja muiden käytettäväksi. Kuka tahansa voi kommentoida mikroartikkeleja haluamallaan tavalla, kuten muokkaamalla varsinaista tekstiä, kommentoimalla sitä tai lisäämällä lähteen (Science Commons 2006).

Mikroartikkeli sopii erityisen hyvin jatko-opiskelijoille sekä julkaisu-uraansa aloitteleville tutkijoille, mutta myös ohjatun gradunvalmisteluun sekä seminaarityöskentelyyn.

Nykyinen akateemisten journaalien anonyymi vertaisarvioinnin menettely on vakiintunut käytäntö. Samalla se on kuitenkin tutkimustuloksia ja teorioita ajatellen kankea ja suljettu menettely. Tulosten julkaiseminen kestää kansainvälisissä jurnaaleissa 1 - 2 vuotta. Teknologinen kehitys on kiihdyttänyt ja nopeuttanut tieteentekemistä monilla aloilla ja tulokset voivat olla julkistuessaan vanhentuneita tai niitä voidaan olla kriittisesti kehitetty julkaisuprosessin aikana. Erityisesti aloitteleville tutkijoille uran aloittaminen on

haasteellista journalien kautta. Tutkijoiden määrä on lisääntynyt räjähdysmäisesti mutta vastaavasti julkaisukanavat eivät ole.

Mikroartikkeleilla pidemmälle edistynyt opiskelija tai aloitteleva tutkija pääsee testaamaan tutkimushypoteesiaan heti alkuvaiheessa. Kirjoittaja saa useimmiten hyvin nopeasti kommentteja, mahdollisesti vinkkejä lähdeistä, rinnakkaisista tutkimuksista, yhteistyöehdotuksia ja mahdollisesti jopa rahoitustakin. Ja koska mikroartikkeli on avoimesti internetissä, siihen voidaan linkittää suoraan esimerkiksi blogeista, keskustelufoorumeilta, sähköpostissa ja pikaviestinkanavilta, mikä lisää tekstin näkyvyyttä. Malli on edelleen kehitteillä vakiintuneen vertaisarvioinnin osalta. Samalla käsiteltävä aihe fokuoittuu tutkijalle itselleen ja voidaan olettaa, että varsinaisen artikkelin ensimmäinen versio lähtee journaliin jalostetumpuna kuin vakiintuneella toimintamallilla. Lähestymistapaa sovelletaan maisteriohjelmassa myös yleisemminkin.

3.6. Palaute ja opetuksen laadun kehittäminen

Oheessa muutama poiminta opiskelijoiden avoimesta palautteesta wiki-tekniikoilla toteutusta kurssista *Globalisoituva kansalaisyhteiskunta*. Oheen ei ole valittu mitenkään tarkoituksellisesti vain positiivisia kommentteja vaan eri näkökulmia kurssin eri elementteihin.

<http://kansope2.wikispaces.com/Palaute>

"Sosiaalisen median käyttö oppimisvälineenä palveli erinomaisesti kurssin tavoitteiden saavuttamista. Globaalin kansalaisyhteiskunnan käsittämistapojen etsiminen tutkivan oppimisen menetelmin internetistä oli hyödyllistä ja tarjosi paljon laajemman näkökulman asiaan kuin pelkkä akateeminen viitekehys olisi voinut antaa."

"Alkuvaikeuksien jälkeen kaikki siis toimi oikein hyvin. Erityisesti pidin siitä, miten opettaja loi artikkelin kirjoittamisesta meidän opiskelijoiden projektin, jonka muotoon tai sisältöön hän ei kovin paljoa puuttanut."

"Koen oppineeni kurssin aikana hyvin paljon."

"Kollektiivisen kirjoittamisen ja verkko-oppimisen aloittaminen oli kuitenkin varsin haastavaa. Huomasin että minun piti ylittää melkoinen sisäinen muutosvastarinta ja alkaa ajattelemaan oppimista ja tieteellistä kirjoittamista täysin uudesta näkökulmasta ennen kuin sain kurssin "vauhtiin". Jatkossa näitä opiskelijoiden pelkoja ja epäilyksiä voisi olla hyödyllistä käsitellä koko ryhmän kesken avoimesti. Alkukankeuden takia oli todella hyvä että kurssia jatkettiin ja oppimisprosessille annettiin tarpeeksi aikaa."

"Sosiaalisen median ja etenkin wikispacen käyttö sopivat loistavasti tämän kurssin välineiksi ja tulevat varmaankin yleistymään maisteriohjelmassa?"

"Suurin kynnys taisi olla se yhdessä kirjoittamisen ja tekemisen kynnys, kun ei tee tekstiä vain itse itselleen tai tentaattorille vaan kokonaiselle ryhmälle ja sen ryhmän kanssa. Tiedonhankinnan monipuolisuus tuki laajemman kuvan saamista käsitelyssä olleesta aiheesta."

"Opin mielestäni paljon uutta sekä asiasisällön että opiskelutapojen kannalta. "

"Kuitenkin tämän kurssin aikana minulle on selkeytynyt Lehtori Lappalaisen pedagoginen viitekehys ja olen erittäin tyytyväinen hänen ohjaukseensa. Tutkiva ote oppimiseen sekä jatkuva prosessikirjoittamiseen kannustaminen sopii sekä minulle henkilökohtaisesti että mielestäni maisteriohjelman opintokokonaisuuteen. Erityisen hyödyllinen kurssi ja sen tuoma uusi ajatus oppimisesta on ollut minulle pro gradu – tutkielmaa ajatellen."

Kurssin kokonaispalautteeseen voi jokainen itse tutustua internetissä ja tehdä johtopäätöksensä.

Hankkeen näkökulmasta yhteenvedona voi todeta, että opiskelijat kokivat kurssin aikana

- oppineensa enemmän ja syvemmin kuin perinteisillä opetustavoilla
- erityyppiset internet –lähteet täydensivät ja syvensivät teoreettista lähteistöä
- orientaatiojakso sekä läpiopetus/tapaamiset ovat keskeisiä onnistumiseksi, vaikka itse kurssityöskentely tapahtuisi täysin itsenäisesti ja etänä internetitse

Lisäksi opiskelijoiden antama palaute oli huomattavasti laajempaa ja monipuolisempaa kuin perinteisin keinoin annettava palaute.

Ohessa muutama poiminta opiskelijoiden paperilomakkeella kerätystä palautteesta wiki-tekniikoilla toteutusta kurssista *Kansalaisyhteiskunnan käsite*. Oheen ei ole valittu mitenkään tarkoituksellisesti vain positiivisia kommentteja vaan eri näkökulmia kurssin eri elementteihin.

"Blogikeskustelu-kokeilu oli tosi jees, avarsi omaa ajattelua, kun näki muiden mielipiteet."

"Olen myös tyytyväinen blogikommentointiin, sillä voitin pelkoni siitä, että uskaltaisin tuoda kirjoitukseni ja mielipiteeni esille muiden luettavaksi."

"Oma oppimiseni tehostui blogeissa ja muiden kommentteja lukiessa"

"Mielestäni opin enemmän kuin normaalissa luentotentissä."

"Joo kannustettiin, koska Pertti oli OIKEASTI lukenut mediän kommentit, ja antoi niistä palautetta"

"...myös aikataulutuksen kannalta., (maanantaihin mennessä) pakotti kirjoittamaan ajallaan verrattuna perinteiseen luentopäiväkirjaan."

Blogiessee -kurssin palaute oli kauttaaltaan vieläkin positiivisempaa kuin kollektiivisen wikutuotannon. Tämä selittyy yksinkertaisesti sillä, että blogiessee oli lähtökohdiltaan huomattavasti tutumpi kuin wikiprosessi kokonaisuudessaan ja myös suppeampi. Mielenkiintoista on, että palaute oli lähes samankaltaista molemmissa ryhmissä ja opettajasta riippumatta.

Hankkeen näkökulmasta yhteenvedona voi todeta, että opiskelijat kokivat kurssin aikana

- oppineensa enemmän ja syvemmin kuin perinteisillä suoritustavoilla (luentopäiväkirja, tiedekuntatentti)
- joka toinen viikko jätettävä essee jäsensi oppimista sekä myöt tuo noudatettavan aikataulun (verrattuna omaan luentopäiväkirjaan)
- muiden esseiden näkeminen jalosti omaa ajattelua ja oppimista
- omien esseiden esittäminen 'julkisesti' (kurssilaisten kesken)
- henkilökunnan palaute esseistä kannusti opiskelijoita entisestään.

Niinikään opiskelijoiden antama lomakepalaute oli varsin yksityiskohtaista ja monipuolista sekä sisälsi myös numeerin arvioinnin. Palautteen runsaus kuitenkin selittynee maisteriohjelman toimintakäytännöllä kerätä palautetta varsin usein ja eri muodoissa.

3.7. Kokemuksia ja havaintoja kursseilta

Sosiaalisen median hyödyt näyttäytyvät eriasteisissa oppilaitoksissa hieman eri tavoin. Se on luonteeltaan rakenteellista ja modulaarista. Aiemmin opitun päälle voidaan rakentaa yhä monitahoisempia oppimiskokonaisuuksia. Korkeakouluissa on yleensä yhtenäinen atk-ohjelmisto kaikille opiskelijoille, mutta muun muassa yksittäiset koulut voivat saada merkittäviä säästöjä maksuttoman sosiaalisen median käytöllä. Toisaalta voidaan rakentaa geneerisiä peruskursseja sosiaalisen median keinoin lähes mistä tahansa aiheesta. Lisäksi opiskelijoiden korkea osaamistaso mahdollistaa todellisten tutkimushankkeiden kaltaista opetusta, jossa valitaan optimaaliset työkalut tavoitteiden toteuttamiseksi.

Ammatillisessa koulutuksessa sosiaalisella medialla voidaan mallintaa ja jaella tehokkaasti työprosesseja. Peruskoulu- ja lukioasteella voidaan tarjota monipuolisesti uusia oppimistapoja ja ilmiöiden lähestymistapoja, kuten vaikkapa ilmiöpohjaisuus. Ilmiöpohjaisessa opetuksessa ja opiskelussa oppimisen lähtökohtana ovat kokonaisvaltaiset, todellisen maailman ilmiöt. Ilmiöitä tarkastellaan kokonaisina, aidossa kontekstissa, ja niihin liittyviä tietoja ja taitoja opetellaan oppiainerajat ylittäen. (Rongas & Silander 2008). Koulutuslaitoksesta riippumatta voidaan kehittää tyystin uudentyyppisiä tapoja organisoitua.

Suomessa sosiaalisen median käyttökokemuksia on kerätty tähän mennessä eniten peruskoulu- ja lukio-opetuksesta. Niistä voidaan alustavasti päätellä seuraavaa.

Peruskoulussa ja lukiossa

- oppilaiden vaihtuvuus on vähäinen yksittäisessä oppilaitoksessa yksittäistä vuosikurssia ajatellen
- oppilaat opiskelevat pääsääntöisesti kokopäivätoimisesti paikanpäällä

- opintojen suorittamisen päämenetelmä on luokkaoppiminen; se vahvistaa sosiaalisuutta
- monivuotinen luokkaopetus ja -läsnäolo kehittää kiinteää yhteisöllisyyttä ilman sosiaalista mediaakin
- oppilaiden verkostoituminen ja sosiaaliset verkostot muodostuvat lähiläsnäolon myötä.

(Ammatti)korkeakoulussa

- opiskelijoiden vaihtuvuus on vähäinen yksittäisessä oppilaitoksessa yksittäistä vuosikurssia ajatellen, mutta itse opiskelutahtiin ei voida vaikuttaa samoin kuin peruskouluopetuksessa tai lukiossa
- maisteriohjelman kaltaisissa erityisohjelmissa alkuperäinen opiskelijajoukko on suppea
- opiskelijat voivat kuitenkin olla työelämässä toisella paikkakunnalla kun oppilaitos eivätkä välttämättä juuri edes tapaa kollegojansa
- opiskelijat muodostavat yhteisöllisyyttä esimerkiksi ainejärjestön kautta
- opiskelijoiden verkostoituminen ja sosiaaliset verkostot ovat pitkälti kiinni omasta aktiivisuudesta
- kurssien rakentaminen opiskelijoiden yhteisen tietotaidon päälle on haasteellista.

Opettajan näkökulma sosiaaliseen mediaan opetuksessa

Hankkeen yhden opettajan mukaan sosiaalinen media tarjoaa aivan uusia mahdollisuuksia kehittää opettajan ja opiskelijoiden välistä vuorovaikutusta opetuksessa. Itse asiassa sosiaaliseen mediaan on sisäänrakennettu tietynlainen pedagoginen lähestymistapa. Se tarkoittaa opiskelijoiden omaehtoista oppimisprosessia, jossa opettajan rooli on ohjaava eikä tiedon välittäjä. Yliopistossahan ei pitäisi yksinkertaisesti vain jakaa yksisuuntaisesti tietoa opiskelijoille vaan opiskelijoiden pitäisi itse aktiivisesti etsiä ja muokata sitä. Sosiaalinen media on erinomainen väline päästä tähän tavoitteeseen.

Edelleen, sosiaalisen median avulla tehdyt opintosuoritukset ovat opettajan kannalta huomattavasti mielenkiintoisempaa luettavaa kuin perinteiset luento- ja kirjatentit. Järjestetyillä kursseilla opiskelijat yhdessä ovat pohtineet annettuja tehtäviä mielenkiintoisella tavalla monesta eri näkökulmasta. Opettajakin oppii seurattessaan ja kommentoidessaan opiskelijoiden verkkokeskusteluja eli sosiaalinen media ei aktivoi vain opiskelijoita vaan myös opettajaa. Opiskelijat melko nopeasti ovat harjaantuneet argumentoimaan sosiaalisessa mediassa; jotkut opiskelijat ovat edenneet tässä suhteessa aikamoisin harppauksin.

Motivointi

Motivointi ja huolella valmisteltu orientaatiojakso on keskeisessä roolissa sosiaalisen median käyttöönotossa opiskelijoille. Kuten aiemmin ja jäljempänä todetaan, esimerkiksi itse wikin tekeminen edustaa jokseenkin erilaista tiedontuotantomallia, kuin mitä opiskelijoille opetetaan lähes kaikessa muussa korkeakouluopetuksessa.

Tämä havaittiin myös wiki-pilottikurssilla. Kurssin lopputulos ja itse prosessi sai opiskelijoilta varsin hyvää palautetta (opiskelijoilta luonnollisesti kysyttiin ennakkoon voiko palautteen julkaista ja heidän omilla nimillään internetissä):

<http://kansope2.wikispaces.com/Palaute>

Mutta tähän uudentyyppisen toimintamallin opettamiseen ja siihen liittyviin reaktioihin ei kurssin henkilökuntakaan ollut etukäteen varautunut aivan riittävästi ennakkoon, vaikka esimerkiksi kurssit oli mallinnettu ja prosessit käytiin läpi yhdessä opiskelijoiden kanssa ennen aloittamista. Wiki-kurssin aloitusta pidettiin sekavana. Tilanne korjattiin mahdollisimman nopeasti käymällä orientaatio-osa uudestaan siten, että tarkennettiin wikin luonnetta, mitä hyötyjä wiki-tekniikoiden omaksumisesta on sekä dokumentoitiin erikseen mitkä ovat wiki-työskentelyn lähtökohdat (kts. Liite 1).

Monien sosiaalisen median välineiden peruskäytön oppii todella minuuteissa. Hankkeen kaikkien kurssien kokemuksen pohjalta haaste ei olekaan itse välineiden oppimisessa vaan sosiaalisen median hyötyjen sekä itse ajattelutavan viestimisessä, jossa olisi hyvä onnistua heti aluksi.

Muutoin itse kurssi voi toteutua vajavaisesti ja mikä tärkeintä esimerkiksi työelämäyhteyksien osalta, opiskelijat eivät ota sosiaalista mediaa arkikäyttöön vaan kurssit jäävät opetuskokeilujen kuriositeeteiksi. Opiskelijat eivät koe omakohtaisesti sosiaalisen median hyötyjä eivätkä täten motivoitu, jos kurssit mielletään 'pakonomaisiksi'.

Kurssien motivoitumisen merkitystä maisteriohjelmassa kuvaa, että yksi wiki-kurssin kuudesta osallistujasta sai kesätyöpaikan suuresta järjestöstä työnään päivittää muun muassa Wikipedian tietoja. Toinen opiskelija on alkanut kehittää erään yhdistyksen toimintatapoja sosiaalista mediaa hyödyntäväksi. Joukko opiskelijoita päätti perustaa ryhmäblogin. Jotkut opiskelijat ovat alkaneet omatoimisesti tehdä ryhmätöitä internetin ryhmätyökaluilla, kuten Google Docs, perinteisten sähköpostiliitteiden sijaan yms.

Yhteinen taitotaso

Korkeakouluopetuksen osalta sosiaalisella medialla on joitain käytännön haasteita, joista ensimmäinen on yhtenäisen taitotason hyödyntäminen. Kuten yllä kuvatuista kolmen kurssin kuvaus sekä monet muut suomalaiset pilotit osoittavat, niin sosiaalinen media on rakenteista. Aiemman opitun päälle voidaan rakentaa yhä monitahoisempia kokonaisuuksia. Toisaalta pakolliset kurssisuoritukset ja niiden aikataulut vaativat, että tarvittaessa yksittäistä opiskelijaa on perehdytettävä muiden taitotasoon.

Tekninen tuki virka-ajan ulkopuolella

Periaatteessa voidaan ajatella, että opiskelijat vain yksinkertaisesti tulevat tiettyyn aikaan oppimaan käytettävien sosiaalisen median välineiden perusteet. Kansalaisyhteiskunnan maisteriohjelman kaltaisessa kokonaisuudessa tämä ei ole kuitenkaan käytännössä mahdollista, koska opintoaikoja sovitaan mahdollisuuksien mukaan opiskelijoiden kanssa periaatteella, mitkä ajat sopivat useimmille, ja heidän muihin aikatauluihin sovittaen. Maisteriohjelmien tavoitteena ei ole antaa opetusta, jos kukaan ei pääse paikalle, eikä luonnollisesti muunkaan opetuksen. Massaluennoissa voidaan yksisuuntaisesti ilmoittaa aikataulu, mutta esimerkiksi jatkokoulutuksessa aikataulut ja tapaamiset sovitaan kauden alussa, missä sovitetaan ja synkronoidaan sekä henkilökunnan että jatko-opiskelijoiden aikataulut sopimaan mahdollisimman monelle ja erityisesti niille, jotka esittävät jatko-opintojensa etenemisen tuloksia.

Huomioiden pidemmälle edenneiden opiskelijoiden sekä työelämän vaatimat aikataulut, sosiaalinen media kaipaisi ohjaajia eli nk. helpdeskiä virka-ajan ulkopuolella ja jatkuvasti. Tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi keskitetysti tietohallintohallintokeskuksen kautta tai riittävin taidoin rotatoivasti sosiaaliseen median perehtyneen henkilökunnan kesken.

Internet on tulvillaan erilaisia mahdollisuuksia ongelmanratkaisuun, kuten kysely www-foorumeilla, oppaiden ja nk. *faq*- eli tietoiskuaineistojen lukeminen tai etsiminen hakukoneilla. Niinikään jotkut opiskelijat voivat kysyä atk-luokassa tai työpaikalla naapurikoneen käyttäjältä, tuttavapiiriltään tai käyttää maksullisia neuvontapalveluita.

Lähtökohtaisesti neuvontaihmissen pelkkä olemassaolo toi luotettavuutta ja jatkuvuutta sekä opiskelijoille että maisteriohjelman henkilökunnalle, vaikka itse opastusta tai ongelmanratkaisua tarvittiin jokseenkin harvoin. Oleellisempaa oli, että tarvittava apu oli henkilökohtaisesti saatavilla tarvittaessa, esimerkiksi sähköpostilla. Yleisimpiä ongelmia olivat salasanojen hukkaaminen tai väärinkirjoitettu www-osoite. Joissain tilanteissa pohdittiin wiki-tekniikkaan sopivaa ilmaisu- tai toimintatapaa, sovellusten kehittyneempää käyttöä sekä niiden ylläpidon opettelua. Kurssit onnistuivat innostamaan opiskelijoita sosiaalisen median käyttöön varsinaisten kurssien ulkopuolellakin.

Perehdytys wiki-toimintamalliin sekä lähiopetustapaamisissa että sen saatavillaolo itse wikissä (Liite 1) riitti pääosin molempien kurssien itsenäiseen suorittamiseen. Oppilaitoksen kannalta tätä tuen tarvetta perinteisen virka-ajan ulkopuolella on hyvä pohtia laajemminkin. Työelämän ohella opiskelevien määrä sekä täydennyskoulutus kasvaa jatkuvasti ja eri yhteyksissä on esitetty elinikäisen oppimisen käsitettä.

Yhteenvedona voi todeta, että alkuperehdyttämisen jälkeen henkilökohtaisen teknisen tuen tarve sosiaalisen median osalta ei ollut kovin suuri, mutta oleellista on että sitä on saatavilla tarvittaessa ja jatkuvasti sekä mahdollisuuksien mukaan virka-ajan ulkopuolella. Kurssien ulkopuolinen tuki esimerkiksi kesällä mahdollistaa paremmin opiskelijoiden omaehtoisen opitun soveltamisen. Kokemuksen karttuessa opiskelijat oppivat hakeutumaan erilaisiin sosiaalisen median verkostoihin, mutta kynnyksensä liittymiseksi voi olla suurikin.

3.8. Opetuksen laadun kehittäminen - sosiaalinen media ja henkilökunta

Suomalaiset korkeakoulut ovat siirtymässä laadunvarmistusjärjestelmään, joka on herättänyt runsaasti keskustelua. Niinikään palkkausperusteita ollaan uudistamassa. Myös sosiaalista mediaa on hyvä tarkastella laadun kannalta jo varhaisvaiheessa.

Jyväskylän yliopiston Confluence wikiä on käytetty esimerkiksi YFI-laitoksen opetuksen kehittämisryhmän työskentelyalustana laitoksen 26.8.2008 valmistuneessa koulutusstrategiassa. Vaikka kaikki eivät osallistuneet työskentelyyn, tästä saatiin kuitenkin lisäarvoa. Koulutusstrategiassa todetaan että:

Oppiaineiden ja ohjelmien opetussuunnitelmat sisältävät mahdollisuuden *joustaviin ja monimuotoisiin opiskeluväyliin* ... Opetusyksiköissä hyödynnetään kasvavassa määrin tietoteknologian mahdollistamia uusia opetuksellisia lähestymistapoja, kuten wikipedagogiikkaa, Korppi-, Optima- ja Moodle-järjestelmiä sekä muita verkko-opetuksen työvälineitä”.

Sosiaalinen media osaltaan tukee näitä tavoitteita erittäin hyvin. Lisäksi se mahdollistaisi jo yksistään työn organisoinnin kehittämistä nk. allianssiosopimuksessa korkeakoulujen välillä ja olisi yksi tapa vähentää matkustamista.

Hankkeen aikana sosiaalisesta mediasta nousi esiin muun muassa seuraavia käytännön kysymyksiä yliopiston henkilökunnan, laadunvarmistamisen sekä käyttöönoton suhteen. Joihinkin on tarjolla varsin ilmeisiä vastauksia, joita tässäkin raportissa kuvataan. Joihinkin kysymyksiin ei ollut mahdollista laajentaa hankkeen puitteissa, mutta nämäkin ilmaantuneet seikat on kirjattu tässä jatkohankkeiden hyödyksi.

- millaisia valmiuksia henkilökunta tarvitsee?
- miten henkilökunnan koulutus järjestetään ja ylläpidetään?
- miten sosiaalista mediaa mitataan niin palautteen kuin osallistumisen kannalta?
- kuuluuko sosiaalisen median valmiudet palkkausperusteisiin?
- miten sosiaalisen median käyttö suhteutuu muuhun opetukseen?

Millaisia valmiuksia henkilökunta tarvitsee?

Hankkeen puitteissa vakituisella henkilökunnalla oli kokemusta sosiaalisen median eri palveluiden peruskäytöstä, mutta ensisijaisesti kuluttajana eikä niinkään sisältöjen tuottajana, koordinoijana tai hallinnoijana. Hankkeessa osoittautui, että henkilökunta oppii yksittäisen välineen käytön ja perushallinnon varsin helposti. Hankkeessa kerättiin (Olli Nuutisen haastattelu 2009) erilaisia valmiuksia, joita yleisellä tasolla ja laitoksen muissa kokeiluissa ovat opetuksen laadunkehittämisen kannalta muun muassa seuraavat.

- yleiset tietotekniset taidot (ja erityisesti sosiaalisen median taidot)

- halua jakaa ideoitaan muiden kanssa
- kyky sietää ei-valmista tekstiä myös tuntemattomien silmissä
- digitaalisten tekijänoikeuksien yleistuntemus (kuten Creative Commons -lisenssi)

Edelleen, laitos- ja tiedekuntatasolla sosiaalisen median käytölle olisi kehitettävä tämän hankkeen mukaisesti prosessimallit, joissa muun muassa kuvataan vastuuhenkilön sekä muiden osallistujien tehtävät, mietitään prosessikuvausten saatavuus ja kehittäminen käyttökokemusten myötä, kuvausten ja tuotosten säilytys yms.

Miten henkilökunnan koulutus järjestetään ja ylläpidetään?

Tähän kysymykseen kotimaiset sosiaalisen median opettaja- ja tutkijaverkostot antavat selkeitä vastauksia, kuten Sometu ja #vaparetki. Sosiaalisen median perusteisiin voidaan kaivata aluksi koulutusta, mutta toiminnan lähtökohtana ovat verkostot, jotka muun muassa jakavat kokemuksiaan, avustavat toisiaan ongelmatilanteissa ja testaavat uusia työvälineitä ja niiden soveltuvuutta sekä yleisominaisuuksiltaan että erityiskäyttöön. Sosiaalisen median luonteeseen ei oikeastaan edes kuulu kankea vuorovaikutus sähköpostilla vaan kysymyksen tai kommentin esittäminen avoimesti verkostolle, ja hän vastaa, joka ensimmäisenä ehtii. Useimmiten joku ehtii ja harvassa tapauksessa tarvitsee kysyä joltakulta erikseen esimerkiksi sähköpostilla.

Jyväskylän yliopiston osalta tällaisen ryhmän voisi käynnistää joko sisäisesti (esimerkiksi intranetissä) tai valtakunnallisiin verkostoihin osallistuen. Erityyppiset internetin itseorganisoituvat verkostot ovat kuitenkin osoittaneet, että aktiivisimmatkin verkostot kaipaavat kevyttä fasilitointia, koordinointia ja managerointia. JY:ssa voisikin olla esimerkiksi tiedekuntatasolla koordinaattoreita sekä Tietohallintokeskuksessa muun muassa hallintakysymyksiin liittyen. Lisäksi olisi hyvä miettiä tekninen tuki virka-ajan ulkopuolella (vrt. jakso *Kokemuksia ja havaintoja kursseilta*), jos kurssi ovat sidottu esimerkiksi tiukkoihin aikatauluihin tai lopputuotoksiin. Sama toimintamalli koskee myös sosiaalisen median oppimista ja käytön yleistymistä kaikessa yliopistossa tehtävässä työssä. Verkostoituvaa perusmallia voitaisiin täydentää esimerkiksi lukukausien aikana pidettävillä puolipäiväseminaareilla.

Edellisen kysymyksen vastausten tapaan myös koulutusta, verkostoja sekä ammattitaidon ylläpitoa tukevat prosessikuvaukset sekä toiminta mallien tavoin, vaikka sinänsä itse sosiaalinen media on luonteeltaan itseorganisoituvaa.

Miten sosiaalista mediaa mitataan niin palautteen kuin osallistumisen kannalta?

Kuten hanke toivottavasti osoittaa, niin sosiaalisen median palautteensaaminen ja laadun mittaaminen on teknisesti helppo järjestää ja palaute voi olla paljon monipuolisempaa kuin perinteisillä kursseilla. Työvälineestä riippuen sosiaalinen media tarjoaa runsaasti erityyppisiä palaute- ja mittaamistapoja.

Oleellisempaa kuitenkin on, että sosiaalinen media tarjoaa myös uusia osallistumistapoja sekä rooleja ryhmätyössä ja tämän pohjalta voidaan kehittää myös uusia palaute- ja mittaustapoja.

Kurssin aikana opiskelija voi esimerkiksi

- kerätä kirjanmerkkejä lähteistä
- arvioida lähteitä
- arvioida niiden hyödyllisyyttä kurssin tavoitteiden kannalta
- ideoita ongelmanasettelua
- luonnostella tekstiä (tai kaavioita, taulukoita, kuvia, videoita jne.)
- kirjoittaa tekstiä (tai kaavioita, taulukoita, kuvia, videoita jne.)
- oikolukea
- jäsentää kokonaisuutta uudelleen
- argumentoida

Nykyiset ehkä yksiulotteisetkin arviointitavat eivät ehkä tee täyttä oikeutta sosiaalisen median mahdollisuuksille ja kollektiiviselle tuotannolle. Aktiivisuutta sosiaalisen median kurseilla arvioida aluksi vakiintuneisiin käytäntöihin ja kurssivaatimuksia soveltaen. Ajan myötä on kuitenkin oletettavaa, että osa kurseista suositetaan nimenomaan sosiaalisen median muodossa, osa on valinnaisia ja osa suoritetaan perinteisin tavoin, kuten massaluennot. Tarvitaanko silloin myös erityyppisiä arviointitapoja vai riittääkö yhtenäinen arvostelumalli?

Laadun varmistuksen kannalta olennaista on arvioida laatua eli saavutettiin asetetut laadulliset tavoitteet ja mitä ongelmia työskentelyssä oli? Esimerkiksi koettiin sosiaalisen media käyttö helppona ja hyödyllisenä, tuottiko se lisäarvoa normaaleihin työskentelytapoihin verrattuna, missä olisi kehitettävää (järjestelmät, työskentelytavat) yms.

Kuuluuko sosiaalisen median valmiudet palkkausperusteisiin?

Korkeakoulujen uusissa palkkaussmalleissa huomioidaan aiempaa tarkemmin erityisosaamista sekä eriasteisia vaatimustasoja osaamiselle. Sosiaalisesta mediasta on helppo osoittaa, että sen käyttö voi tehostaa toimintaa niin opetuksessa kuin muussakin työssä, voi tuottaa keskimääräistä enemmän positiivista palautetta tai motivoitumista opetuksesta, voi verkottaa helposti käyttäjänsä tarjoten esimerkiksi uusia hankkeita ja viime kädessä voi jopa parantaa opiskelijoiden valmistumisprosenttia tai -aikaa. Näitä piirteitä ei tosin ole vielä juuri tutkittu, mutta erilaiset pilotit ovat viitanneet tähän suuntaan.

Huomioiden sosiaaliseen mediaan sekä työvälineiden managerointiin liittyvän kouluttautumisen, voidaanko sosiaalista mediaa pitää ammatillisena perusteena parempaan palkkaukseen? Toisaalta, voidaanko työntekijöiltä *jossain vaiheessa* vaatia,

että sosiaalisen median käyttö on samanlainen itsestäänselvyys kuin nykyään esimerkiksi sähköpostin käyttö ja tekstinkäsittely? Oletettavasti sosiaalinen media ei ulotu palkkauskysymyksiin vielä lähivuosina.

Miten sosiaalisen median käyttö suhteutuu muuhun opetukseen?

Hankkeen puitteissa laajin esiinnoussut kysymys on, haastaako sosiaalinen media – ja internet ylipäänsä – yleisesti yhteiskunnalliset ja vakiintuneet toimintatavat? Tästä on jo selkeitä esimerkkejä liike-elämän puolella. (Ammatti)korkeakoulujen opetuksen ja tutkimuksen kannalta ajan myötä ehkä isoin haaste on, mikä on sosiaalisen median kollektiivisten ja itseratiivisten työtapojen suhde vakiintuneisiin käytäntöihin ja miten tämä suhde vastaisuudessa muodostuu?

Sosiaalisen median hyödyistä huolimatta kaikki eivät halua käyttää tai oppia käyttämään sosiaalista mediaa eivätkä osallistua sen luomiin kollektiivisiin prosesseihin. Niiltä opiskelijoilta, jotka ovat vasta hakemassa (ammatti)korkeakouluun, voidaan periaatteessa olettaa sosiaalisen median käytäntöjen omaksumista, kunhan se vain tuodaan ennakkoon esiin.

Sen sijaan voidaan sosiaalisen median omaksumista vaatia yhtäkkiä jo olemassaolevilta opiskelijoilta, jatko-opiskelijoiden, tutkijoiden, opettajien yms. osalta? Monet opiskelijat ovat tehneet valmiiksi opintosuunnitelmansa valmistumiseen asti tai tutkijat urasuunnitelman. Näitä suunnitelmia on tehty vakiintuneiden toimintatapojen sekä opiskelu- ja tutkimusmuotojen vallitessa ja korkeakoulu tukee niitä edelleen. Yksi lähestymistapa olisi tutkinno uudistusten kaltainen siirtymävaihe. Tämä luonnollisesti vaihtelee korkeakouluittain, tiedekunnittain ja jopa laitoksittain. Niinikään jakson ensimmäisen kysymyksen vastaukset tukevat osaltaan siirtymistä, kun tarjotaan jäsenettyjä ja monistettavia toiminta- opetusmalleja.

Tätä voi verrata yleisemminkin toimintatapojen muutoksiin informaatioyhteiskunnassa. Vakiintuneita toimintamalleja kaipaaville tarjotaan edelleen esimerkiksi tiskiasiointia, vaikka verkkokauppojen ja sähköisten lomakkeiden edut ovat ilmeiset. Myös tätä näkökulmaa on hyvä pohtia sosiaalista mediaa omaksuttaessa.

3.9. Kanonisoitu tiedontuotanto ja wiki-tietokäsitys

Akateeminen opetus tähtää tutkijamalliin, jossa yksi tai useampi ihminen tekee omalla nimellään lopullisen teoksen, joka 'jäädyytetään' lopulliseen muotoon (vrt. kirja) ja on myöhemmin muiden arvioitavissa identtisenä periaatteessa vuosisatoja. Tämä perustuu osittain tieteentekemisen sisäänrakennettuun lähtökohtaan, että yksittäinen tutkimus tuloksineen on tarvittaessa toisinnettavissa. Esimerkiksi Bruno Latour (1987) esittelee tilanteita, joissa uusintamista on myös tehty ja osoitettu aiempia tutkimustuloksia virheellisiksi, kuten vaikkapa viime vuosien geenitutkimustulosten väärentäminen on osoittanut tieteellisen toisinnettavuuden merkityksellisyyden. Opiskelijoille opetetaan muun muassa seminaarien kautta tieteentekemisen mallia ja niissäkin oletetaan jokseenkin valmiin osakokonaisuuden tai jäsennetun hahmotelman esittämistä esimerkiksi gradusta.

Sosiaalinen media ja erityisesti wiki-tekniikat edustavat tyystin päinvastaista toimintamallia. Tekstiä (ja muita sisältöjä) tuotetaan prosessinomaisesti, iso osa tekstistä on pitkään täysin keskeneräistä ja koko tekstikin voi olla aluksi täysin jäsentymätöntä järjestykseltään. Sosiaalisen median opetuksessa tavoitellaan valmista tekstiä käytännön syistä, mutta esimerkiksi Wikipedia (WP) tai organisaatiowiki on luonteeltaan loputon prosessi, ei 'lopulliseksi' valmistuva projekti.

Tekstiä tuotetaan kollektiivisesti ja siihen voi osallistua pelkän internet-yhteysosoitteen turvin, nimimerkillä tai omalla nimellä. Lisäksi avoimessa wikissä periaatteessa kuka tahansa voi osallistua tekstinmuokkaamiseen opiskelijaryhmän ulkopuolelta. Jaron Lanierin (2006) mielestä Wikipedia on "raamatullista tietoa", jossa kuultaa 'yhteisön' ääni eli raamatulliseen tietoon ei voida luottaa, koska sillä ei ole tekijää, jonka luotettavuutta voisi arvioida esimerkiksi vertaamalla tekijän muuhun tuotantoon tai hänen käyttämiinsä lähteisiin. Wikipedia onkin pyrkinyt kehittämään itseään muun muassa kannustamalla lähdeviitteisiin jokaisessa artikkelissa. Toisaalta WP:n suosio on ehkä hieman hämärtänyt mielikuvaa sen varsinaisesta olemuksesta, myös akateemisissa piireissä. WP on tietosanakirja, mutta toisin kuin paperille painetuissa kirjoissa, WP:aa voidaan korjata ajantasaisesti oikeellisemmaksi.

Akateeminen tieto, kuten joukkoviestintäkin, perustuu kanonisoituun tietokäsitykseen, jossa tietoa pääsee tuottamaan vain harvat, jotka ovat läpäisseet tiettyjä edellytyksiä (kuten validoitu koulutus) ja sitoutuvat tietyn tyyppisiin toimintatapoihin tiedon tuottamiseksi ja jakamiseksi. Wikipedian tietokäsitys on erilainen ja sitä voivat muokata kaikki (Hintikka 2007b).

3.10. Wiki-tekniikat työn organisoijana

Wikipedian tietokäsitys ei kuitenkaan mitenkään heikennä itse wiki-tekniikoiden käyttöä koulutus- tai organisaatiomaailmassa. Wiki on kaikessa yksinkertaisuudessaan erittäin tehokas tapa tuottaa kollektiivisesti dokumentteja tai käsitellä aiheita, joihin halutaan mahdollisimman monen mielipide pelkkää äänestystä artikuloitummin. Se on huomattavasti nopeampi toimintamalli kuin kokoukset, joiden tavoitteena on tuottaa dokumentti, dokumentin eri versioita lähetellään sähköpostilla ja odotetaan, että joku yksittäinen ihminen ehtii kirjoittaa osuutensa. Jos organisaation dokumentointi sijaitsee wikissä, sitä on helppo päivittää esimerkiksi uuden työntekijän ohjeistuksessa, eikä dokumenttien päivityksestä tarvitse huolehtia intranetissä. Uusia dokumentteja voidaan aloittaa tarpeen mukaan.

Jotkut epämuodolliset toimijat käyttävät wikiä jo arkisesti toimintansa organisoinnissa. Esimerkiksi Tutkimusparven puitteissa toimiva Somus -hanke (esitellään jaksossa *Tutkimusparvi*) kirjoittaa aina seuraavan kokouksensa agendaa internetissä wikillä. Kuka tahansa tutkimusryhmän ulkopuolelta voi kirjoittaa sinne haluamiaan teemoja ja viikkokokouksessa valitaan keskeisimmät asiat. Agendasta muodostuu automaattisesti esityslista, josta syntyy pöytäkirja. Pöytäkirjan pitäjää voidaan vaihtaa vaikka vartin välein ja se on reaaliaikaisesti nähtävillä myös niille, jotka eivät pääse paikalle. Viikkokokoukset toteutetaan pääasiassa Skype -nettipuhelimella ja wiki tukee tätä kokoustapaa erittäin hyvin. Niinikään wikiin voidaan kerätä esimerkiksi osallistujalistoja tai nimiehdotuksia, ilman että toiminta kuormittaisi jonkun sähköpostia tai aiheuttaisi

ylimääräistä työtä vain siksi, että jonkun vastuulla on ylläpitää yksinkertaista nimelistaa ja päivittää sitä aina uuden ilmoittautumisen myötä. Erilliset työpajat, seminaarit ja muut tapaamiset sovitaan Sumpli- ja Doodle –palveluina. Niiden idea on, että sen sijaan että ihmiset kertoisivat perinteiseen tapaan mitkä ajat eivät sovi, niin näissä palveluissa ruksataan ne ajat mitkä sopivat ja ajankohdat ovat helposti nähtävillä.

Wiki-tekniikat eivät siis ole vain kollektiivista informaation tuottamista tietosanakirjaksi vaan erittäin tehokas tapa *organisoida* työtä, tapahtumia ja toimintaa. Kansalaisyhteiskunnan maisteriohjelman kannalta sosiaalisen median opettaminen onkin erittäin hyödyllistä, koska opiskelijat voivat vielä näitä taitoja ja *toimintatapoja* muun muassa yhdistyksiin, järjestöihin ja kansalaisliikkeisiin. Niissä niukkojen henkilöresurssien vuoksi nimenomaan työn organisointi ja tehokas ajankäyttö on keskeisessä osassa toiminnan onnistumiseksi.

3.11. Sosiaalinen media ja Suomi?

Hankkeen yksi tavoite kytkeytyi työelämään. Korkeakoulu-oppimisen ja pilottikurssien rinnalle haettiin vertailtavuutta muusta organisaatiomaailmasta. Hankkeen aikana käytiin esiintymässä muutamalle suurelle suomalaisorganisaatiolle niiden intranetin kehittämiseksi ja samalla haastateltiin niiden edustajia reaktioista socialiseen mediaan ja toimintamalleista organisaation arjessa. Kymmeniä vuosia työelämässä olleille muutosvastarinta on jo huomattavasti suurempi ottaa käyttöön sinänsä yksinkertaisia ja tehokkaita välineitä, mutta ensisijaisesti uusia toimintatapoja ja ajattelua. Tyypillisimmillään eräs suurorganisaatio otti käyttöön uuden kehittyneemmän version intranetistaan, mutta työntekijät siirtyivät käyttämään sitä vasta, kun intranetin suosituin palvelu, kirpputoripalsta, poistettiin vanhasta versiosta ja se löytyi enää vain uudesta.

Tässä kohden voidaan nähdä laajempikin ja kriittinen haaste koko Suomelle itsessään. Nuoremmat sukupolvet ja erityisesti nk. *diginatiivit* eli internet-ajalle syntyneet tuovat jatkuvasti organisaatioihin yhä uusia, erittäin tehokkaita informaatioyhteiskunnan tapoja viestiä, organisoida toimintaa ja tuottaa informaatiota. Olemme keskellä jokseenkin historiallista tilannetta, missä nuoremmat sukupolvet opettavat vanhempia uuden toimintaympäristön ymmärtämisessä. Tilanne normalisoituu, kun diginatiivit alkavat saada jälkikasvua.

Varsin monessa organisaatiossa tämä uudet tavat kielletään sen sijaan että muutettaisiin organisaation työvälineitä ja toimintatapoja. Esimerkiksi Don Tapscott ja Anthony D. Williams (2007) ovat pukeneet viestin organisaatioiden muutostarpeista verkostomaisempaan ja avoimempaan suuntaan kehotuksellaan selkeästi: ”Omaksu tai katoa”. Muutostahti ei ehkä ole aivan näin rivakka, mutta sosiaalisen median ja verkostomainen toimintatapa tarjoaa niin paljon mielekkäämpiä ja tehokkaampia tapoja toimia, että on yllättävää ellei niihin siirrytä vapaaehtoisesti.

On alettu puhua jopa *varjo-it*:sta, että työntekijät käyttävät niitä välineitä mitä pitävät käytännöllisinä ja viis veisaavat organisaation virallisista työvälineistä ja dokumentoiduista käytännöistä. On selvää, että varjo-it voi aiheuttaa muun muassa vakavia tietoturvariskejä informaation vuotamisesta tietokoneviruksiin koko organisaatiotasolla. Mutta yhtä hyvin voidaan kysyä, pärjääkö tällainen suljettu,

hierarkinen organisaatio enää avoimuutta korostavassa, internetin myötä globaaliksi muuttuneessa toimintaympäristössä?

Tässä mielessä Jyväskylän yliopisto voisi olla edelläkävijä ja tutkia mahdollisuuksia ottaa sosiaalinen media eri muotoineen laajasti käyttöön. Tämä hanke ja sen loppuraportti on yksi osa näiden mahdollisuuksien kartoittamista ja evaluointia.

4. Hankkeen muita tutkimuskohteita

Hankkeessa nähtiin tärkeänä ja sosiaalisen median perusolemuksen mukaisesti osallistua erilaisiin sosiaalisen median kokeiluihin myös Jyväskylän yliopiston ulkopuolella. Tähän on useita syitä. Sosiaalisen median opettajat ja tutkijat Suomessa ovat vahvasti verkottuneita. Piloteista, toimivista ja vakiintuvista malleista, laadunkehittämisestä jne. raportoidaan aktiivisesti – usein jo pilottien aikana - jolloin kokemukset ovat välittömästi muiden käytettävissä.

Esimerkiksi Jaiku -mikrokanavapalvelun #vaparetki –kanavalla ihmiset kertovat hyvistä ja huonoista sosiaalisen median palveluista, jolloin kaikkien ei tarvitse erikseen kokeilla jokaista palvelua itse. Tämä synnyttää valtavaa ajansäästöä. #vaparetki –kanavalla myös ilmoittautuu vapaaehtoisia, jos jokin palvelu vaatii useampaa kuin yhtä samanaikaista käyttäjää. Sosiaalisen median ihmiset myös suosittelevat toisiaan esimerkiksi puhujiksi tietyn erikoisalan seminaariin optimaalisten esiintyjien löytämiseksi, etsivät korvaavia puhujia esimerkiksi peruutusten vuoksi ja laittavat luonnoksiaan ja tuotoksiaan internetiin muiden kommentoitavaksi. Suomalaisessa sosiaalisen median kokonaisverkostossa jopa sinänsä kilpailevat tahot jakavat toisilleen ajantasaista informaatiota ja jokainen sitten tekee informaatiolla mitä parhaaksi näkee.

Koska hanke pohjasi kansalaisyhteiskunnan maisteriohjelmaan, niin opiskelijoiden kanssa ei voitu järjestää pilotteja täysipainoisesti itse akateemisen tutkimuksen organisoimiseksi sosiaalisen median välineillä. Tämän rinnalla kehiteltiin yleisemmin ajatusta avoimesta tieteestä (*open science*), jossa internet on keskeisessä roolissa. Nykymuotoinen www syntyikin alunperin fyysikoiden tarpeesta jakaa tutkimustuloksiaan nopeammin ja mielekkäämmin toisilleen.

Hankkeessa osallistuttiin proaktiivisesti muun muassa seuraaviin toimintaympäristöihin.

- Tutkimusparvi
- muut valtakunnalliset verkostot, kuten Sometu, Sombiz ja w5w
- netti Sitran Kansallinen Ennakointiverkoston työskentelyssä
- Wikiopisto itseorganisoituvana oppimisen ympäristönä
- Yhteisväitöskirjat - Avoin.org
- Kansalaismedia.fi

4.1. Tutkimusparvi - avoin tutkimusjoukko

Tutkimusparvi on avoin verkosto, joka etsii uusia, akateemisesti valideja tapoja organisoida ja tehdä tutkimustoimintaa. Parvi toimii pääasiassa internetissä ja hyödyntää työskentelyssään monipuolisesti sosiaalista mediaa. Toimintamallin kehittäminen alkoi vuoden 2007 lopulla. Tätä kirjoitettaessa mukana on 46 nimellään ilmoittautunutta tutkijaa ja reilut 147 jäsentä Jaiku-mikrokanavalla.

http://tutkimus.parvi.fi/index.php/Alustavat_osallistujat

Tutkimusparvi on hankkeen kannalta erityisen mielenkiintoinen siksi, että se tähtää korkeakoulutasoiseen tutkimusentekemiseen sosiaalista mediaa hyödyntäen ja myös niiden hengessä. Parvi perustaa toimintansa avoimeen tieteeseen (*open science*) ja kehittää uusia toimintatapoja (Heiskanen & Hintikka & Hintsu & Kokkonen & Kola & Näkki 2008). Avoimen tieteen käsitteelle ei ole vielä luotu määritelmää, mutta silti itse ajattelutapa on otettu laajasti käyttöön yhteiskunnan eri osa-alueilla. Avoimen tieteen käsitettä ohjaa tällä hetkellä neljä kehityssuuntaa: avoin joukkotuotanto (*open source*), avoin pääsy tutkimustuloksiin (*open access*), avoin lähdeaineistojen jakaminen (*open data* ja *Science Commons*) sekä avoin vertaisarviointi (*open peer review*).

Vaikka tiedettä on perinteisesti pidetty "avoimena", niin käytännössä osa tutkimuksesta ei ole nykyään avointa. Yksittäisten hankkeiden koko olemassaolo voidaan kieltää, tulosten julkaisuutta rajoitetaan esimerkiksi yksityiskohtien suhteen tai niitä lykätään. Akateemisen maailman muuttuneella taloudellisella toimintaympäristöllä on tuki vaikutuksensa. Toisaalta voidaan ajatella, että kaikki mikä ei ole erikseen salaista, olisi julkista (*Open Access*).

Esimerkiksi Helsingin yliopisto tähtää tutkimustiedon avoimeen julkaisuarkistoon vuoteen 2010 mennessä internetissä. Myös osa suurista rahoittajista kaipaavat pikemminkin tieteellisen tutkimuksen tulosten avointa julkaisua. Helsingin yliopisto edellyttää, että tutkijat rinnakkaistallentavat 1.1.2010 jälkeen tieteellisiin julkaisuihin tulevat tutkimusartikkelinsa myös yliopiston ylläpitämään avoimeen tutkimusarkistoon. Niinikään internetin avulla säästetään merkittävästi julkaisukustannuksissa.

Tutkimusparven kevyt organisoituminen rakentuu siten, että keskustelua käydään Jaikussa (koordinoiva taustakanava ja nk. *backchannel*) ja tarvittavat dokumentit, kuten hakemukset tuotetaan kollektiivisesti Parven omalla wikillä tutkimus.parvi.fi, www-kirjanmerkit kootaan Delisiousiin ja jaetaan otsikkosyötteinä muihin palveluihin. Lisäksi hyödynnetään tarvittaessa muita maksuttomia palveluita, kuten Skype-nettikonferenssipuheluita. Tutkimusparven lähitapaamiset ovat varsin satunnaisia ja niitä järjestetään jotain tiettyä teemaa käsitellen.

Tutkimusparven toiminta on alkanut vilkkaasti:

<http://tutkimus.parvi.fi/index.php/Etusivu>

Tutkimusparven tähän asti laajin aktiviteetti parven puitteissa on neljän tutkimuslaitoksen (VTT, JY, TaY, TKK) tuottama avoin *Somus* -konsortiohakemus Akatemian MOTIVE-ohjelmaan. Hakemus työstettiin avoimesti wikillä, kuka tahansa sai muokata hakemusta Tutkimusparven ulkopuoleltakin, hakemus ja itse toimintamalli koordinoitiin pääasiassa Skype-nettipuhelimella ja Jaiku-mikrokanavalla. Koko hakuprosessin aikana järjestettiin yksi fyysinen tapaaminen Helsingissä. Niinikään jatkohakemus tuotettiin samalla mallilla

<http://tutkimus.parvi.fi/index.php/Somus-final>

Somus –hankkeelle myönnettiin Akatemian rahoitus hakemuksen mukaisesti 1.1.2009 – 31.12.2010. Somus –hankkeeseen onkin eriksen kirjattu, että lähtökohtaisesti jos halutaan tuottaa jotain ei-julkista, niin se kirjataan erikseen.

Helsingin kaupunki myönsi kesäkuussa Ammattikorkeakoulu Metropolialle 25 000 euron rahoituksen Tutkimusparven edu.parvi-hankkeelle, jossa tuotetaan kollektiivisesti video-opetusmateriaalia internetiin.

Keväällä 2009 Tutkimusparven on tarkoitus järjestää Wikiopiston mukainen verkkokonferenssi internetissä avoimista toimintamalleista ja kollektiivisesta tuotannosta siten, että osallistujat saisivat opintopisteitä. Seminaariin voisi osallistua lähes miltä tahansa tietokoneelta, joka on kytketty internetiin.

Parvi-journaali on kokeilu, jossa parven osallistujat voivat yhdessä tai yksin tuottaa lyhyitä tieteellisiä *mikroartikkeleita* (vaikka vain yhden sivun mittaisia) haluamistaan aiheista (jakso *Mikroartikkelit* (keväällä 2009)). Toimintamalli sopii erityisen hyvin jatko-opiskelijoille, mutta myös ohjatumminkin osaksi gradunvalmistelua sekä seminaarityöskentelyä.

<http://tutkimus.parvi.fi/index.php/Parvi-journaali>

Tutkimusparven toimintaideasta ja tavoitteista tarkemmin MindTrek 2008-konferenssiin jätetyssä avoimessa kollektiiviabstraktissa, joka tuotettiin niin ikään wikillä:

<http://tutkimus.parvi.fi/index.php/Mindtrek2008-Abstraktiaihio1>

4.2. Muut valtakunnalliset verkostot

Hankkeessa oltiin perustamassa ja ylläpitämässä *Sometu* –verkostoa marraskuusta 2007 alkaen. *Sometu* on täysin itseorganisoituva verkosto, ensisijaisesti suunnattu sosiaalisen median kouluttajille ja tutkijoille, mutta avoin kaikille kiinnostuneille. Jäseniä siinä on tätä kirjoitettaessa 452. Verkoston toimintamuotoja ovat muun muassa kerran kuukaudessa rotatoivasti ympäri Suomea järjestettävät teematapaamiset, joihin voi osallistua monipuolisesti myös internetissä.

Sombiz on keväällä 2008 teknologiakeskus Hermian käynnistämä verkosto, jonka tavoitteena on verkottaa sosiaalisen median tutkimusta ja liike-elämää toisiinsa. Erityisesti ammattikorkeakoulujen kannalta on kiinnostavaa, miten *Sombiz* tähtää sosiaalisen median, koulutuksen ja työelämän välisten kytkentöjen kehittämiseen.

"Sombiz is a Social Media Business Network of Finnish social media & Web 2.0 companies, research institutions, and other organisations and individuals operating in the field of social media.

Sombiz helps companies to grow and go international, and connects business with research in order to create innovations and new business opportunities.

Sombiz operates as a thematic network of the Finnish Digibusiness Cluster and is a part of the government funded Centre of Expertise Programme (OSKE). In 2008 the building of the Sombiz network was selected as the national "OSKE Top Project" (huippuhanke). The project is funded by the Ministry of Employment and the Economy.

The background organisation of Sombiz is Technology Centre Hermia Ltd.

Sombiz is a Finnish-based network operating internationally. The strategy of Sombiz could be described as "BUGC" approach: linking Business, Universities, Government, and Communities in order to build and boost the social media business ecosystem."

Tätä kirjoitettaessa hankkeessa on osallistuttu myös Sanastokeskuksen Termitalkoiden valmisteluun sosiaalisen median suomenkielisen sanaston toteuttamiseksi. Yhtenäisen sanaston puute vaikeuttaa koko alaa, asioiden ymmärtämistä, esittämistä julkisuudessa jne. Ja kuten Jussi-Pekka Erkkolan gradu osoittaa, niin hänen keräämänsä aineiston perusteella itse sosiaalisen median käsitettä ei ole aiemmin määritelty, edes kansainvälisesti.

Opetuksen ja palautteen laadunkehittämiseksi hanke on ollut mukana opetusministeriön W5W2:ssa:

"W5W2-projekti on opetusministeriön rahoittama valtakunnallinen hanke vuosiksi 2007-2009. Hankkeen tavoitteena on edistää tutkinnonuudistuksen käytännön toimeenpanon laatua erityisesti opetussuunnitelmatyön ja opintojen ohjauksen osalta Suomen yliopistoissa. Hankkeessa tuotetaan perustoimintatason arviointitietoa ja edistetään kansainvälisen tason oppimisen arvioinnin menetelmiä sekä arvioidaan Bolognan prosessin toteutumista opetussuunnitelmatyön ja opiskelijälähtöisen opintojen ohjauksen näkökulmasta.

Oulun yliopisto ja Kuopion yliopisto vastaavat projektissa kehittämisteemojen valtakunnallisesta edistämisestä (koulutus, konsultointi, materiaalit, tiedottaminen jne.). Yliopistot toteuttavat valtakunnallisia kehittämistoimia kaikkien kehittämisteemojen osalta. Hankkeen teemoja tuetaan myös piloteilla. Koordinoidut pilotit ovat eri yliopistojen kanssa myöhemmin projektin aikana sovittavia seurantaselvityksiä tai alahankkeita, joita yliopistojen omiin hanke-esityksiin ei vielä sisälly."

4.3. Sitran Kansallinen Ennakointiverkosto netissä

Sitran Kansallinen Ennakointiverkosto (KEV) avasi ideointi- ja kehittelytyönsä avoimesti nettiin työryhmässä Vuorovaikutuksen uudet muodot keväällä 2008. Tavoitteena on oli tuottaa työpajan osallistujia huomattavasti laajemmalla joukolla teemojen esikäsittelyä ja fokuointia sekä löytää uusia käsiteltäviä teemoja:

<http://jaiku.com/channel/iVUM>

Työpaja-prosessin avaaminen herätti aluksi vilkasta keskustelua työryhmässä, koska Sitran ennakointitoiminta on ollut perinteisesti hyvin suljettu ja siitä on esitetty julkisuudessa vain loppuraportti. Työpajan osallistujat havaitsivat kuitenkin avoimen ja

kollektiivisen ideoinnin sekä ideoiden kehittelyn tehokkaammaksi ja käsittelyltään laajalaisemmaksi kuin pelkässä perinteisessä työpaja-mallissa.

4.4. Wikiopisto itseorganisoituvana oppimisen ympäristönä

Wikiopisto käynnistettiin 2008 Suomessa. Se on Wiki-säätiön tuottama verkkoyhteisö ja maksuton oppimisympäristö. Wikiopiston tarjonta on vielä alkuvaiheessa kohtuullisen niukkaa, mutta kasvaa nopeasti.

Wikiopistossa voi opiskella melkein mitä tahansa. Opiskelumahdollisuuksia toisilleen tarjoavat verkkoyhteisön jäsenet. Kuka tahansa voi aloittaa teemasta kurssin, opintopiirin, lukupiirin, verkkokonferenssin tai itseopiskelukurssin rakentamisen. Wiki-kirjoittamisen alkeet oppii parissa minuutissa ja syvemmin tekniikan omaksuu muutamassa tunnissa, alkutaidoista riippuen.

Wikiopiston *kurssilla* tarkoitetaan opintoja, joissa ryhmä henkilöitä opiskelee tavoitteellisesti jonkun ennalta suunnitellun ohjelman mukaisesti. Kurssilla on yleensä vetäjä tai tutor joka on suunnitellut ohjelman, opintotehtävät ja myös arvostelee osallistujien suoritukset kurssin päättyessä.

Esimerkki: Tietotyön johtaminen - Kurssin luennot järjestettiin Kauppakorkeakoulussa 17.1.-29.2.2008.

Opintopiiri on tapa opiskella vapaamuotoisesti. Opintopiirissä ryhmä henkilöitä kokoontuu yhteen opiskelemaan jotakin teemaa. Olennaista opintopiirissä on vapaamuotoisuus ja yhteistoiminnallinen oppiminen. Opintopiirillä ei yleensä ole ohjelmaa vaan toimintaa jatketaan niin pitkään kun osallistujat kokevat sen tarpeelliseksi ja mielekkääksi.

Esimerkki: Perinteinen luokahuoneopetus sosiaaliseen mediaan - Opintopiiri on kehittelyvaiheessa.

Lukupiiri toimii usein hyvin samalla tavalla kuin opintopiiri. Lukupiirissä kuitenkin olennaista on jonkun tietyn kirjan lukeminen yhdessä muiden kanssa. Lukupiirissä voidaan lukea joko tieto- tai kaunokirjallisuutta. Internetin aikana lukupiirissä voidaan vaikka lukea joitakin tiettyjä verkkosivustoja. Samalla tavalla kuin opintopiirissä lukupiirin osallistujat kokoontuvat yhteen keskustelemaan lukemastaan kirjasta ja esittämään siitä mielipiteitään.

Esimerkki: The Wealth of Networks-teoksen lukupiiri

Verkkokonferenssilla tarkoitetaan kokonaan verkossa toteutettua konferenssia tai muuta oppimista edistävää tapahtumaa. Verkkokonferenssissa voidaan käyttää esimerkiksi audio- tai videoneuvottelua, pikaviestimiä tai synteettistä maailmaa.

Esimerkki: Oppimisen tulevaisuus verkottuneessa maailmassa - The Future of Learning in a Network World (epä)konferenssi, 16.1.2007

Itseopiskelukurssilla tarkoitetaan oppimateriaalia, jota käymällä läpi voi opiskella jotakin tiettyä teemaa tai taitoja. Usein itseopiskelumateriaalia kutsutaan tutoriaaliksi tai ohjekirjaksi. Itseopiskelukurssi voi rakentua teksteistä ja kuvista sekä tai audio- ja videoleikkeistä. Materiaalin lisäksi itseopiskelukurssi voi sisältää interaktiivisia harjoituksia tai simulaatiota sekä omaa oppimista testaavia testejä.

Esimerkki: Polkupyörän huolto ja korjaus

Kokonaisuudessaan Wikiopisto sopisi erittäin hyvin kansalaisjärjestöjen ja yhdistysten tuottamien aineistojen jakeluun sekä esimerkiksi Avoimelle yliopistolle.

Niinikään wiki-tekniikat ylipäänsä soveltuisivat monipuolisesti Allianssin joiksikin organisoitumismuodoiksi yksistään korkeakoulujen maantieteellisen etäisyyden vuoksi.

4.5. Yhteisväitöskirjat - Avoin.org

Avoin.org on tällä hetkellä neljän tohtoriopiskelijan väitöskirjojen yhteinen alusta. He pohtivat väitöskirjan tekemistä wikiympäristössä seuraavasti:

http://avoin.org/index.php/Väitöskirjayhteistyö_wikissä

4.6. Kansalaismedia.fi

Kansalaismedia.fi-wiki työstetään yhteistä näkemystä suomalaisia kansalaismediatoimijoita yhdistävistä asioista. Sivuston työstämiseen on oikeus kenellä tahansa:

<http://kansalaismedia.wikispaces.com/>

Kansalaismedia.fi päätettiin perustaa 17.11.2007 Otavan opistolla Mikkelissä pidetyn avoimen kansalaismediakeskustelutilaisuuden pohjalta. Tilaisuudessa pohdittiin pitäisikö tähän maahan perustaa kansalaismediatoimijoille oma yhteinen yhdistys tai muu kattojärjestö, joka tukisi laajasti eri aktivisteja tällä sektorilla. Tilaisuuteen osallistui joukko paikallisyhteisöjen nettimedian edustajia MiäMediasta sekä NopolaNewsta. Lisäksi paikalla oli muutamia tutkijoita sekä verkon välityksellä mm. bloggaajia sekä podcastaajia.

4.7. Käytetyt sosiaalisen median sovellukset ja palvelut

Hankkeessa sekä käytettiin että kokeiltiin runsaasti sosiaalisen median sovelluksia. Mutta kuten yllä todettiin, suomalaisen vahvan verkottumisen vuoksi kaikkea ei lähdetty evaluimaan itse koska ammattimaisia arvioita ja kokemuksia on saatavilla erittäin hyvin eri verkostojen kautta. Esimerkiksi synteettistä maailmaa Second Lifea käytetään hyvin monipuolisesti opetuksessa myös Suomessa, mutta laajuutensa vuoksi se vaatisi aivan oman pilottihankkeensa. Suomessa on luotu Second Lifeen erityinen opetus- ja kokeiluympäristö, tai tarkkaan ottaen saari (edufinland.fi).

Näkökulmana oli maisteriohjelmaa sekä kansalaisyhteiskunnan toimijoita palvelevat sovellukset: ConnectPro, Delicious, Doodle, IRC, Google Docs, Google Mail ja sen chat,

Jaiku, Mediawiki, Mindmeister, Ning, Second Life, Skype, Sumpli.com, Vuodatus.net, Wikispaces

Näitä palveluita ei esitellä tarkemmin tässä raportissa, koska internetissä on tarjolla runsaasti näiden palveluiden suomenkielisiä kuvauksia, ohjeita, oppaita sekä käyttötapausesittelyjä, kuten kollektiivisesti tuotettu *Sosiaalinen media opetuksessa - työvälineitä ja käyttöesimerkkejä* (sosiaalinen.wikispaces.com) ja Pekka Rannan hieman enemmän teoriaan pohjautuva *Sosiaalinen Media* (peksujeff.wikispaces.com/sos_media).

Yleisesti ottaen välineiden kirjo on laaja ja sosiaalisen median valikoima tarjoaa optimaaliset mahdollisuudet erittäinkin tarkkaan räätälöityjen kurssien toteuttamiseen. Mahdollisuudet ja valinnanvaikeus voivat olla hämmentävääkin, mutta tässä on apuna sosiaalisen median yksi ulottuvuus: kokemusten jakaminen internetissä sekä maksuttomat wikimuotoiset oppaat.

5. Suosituksia ja johtopäätöksiä

Sekä maisteriohjelman puitteissa että valtakunnallisten kokemusten suhteen sosiaalista mediaa voi suositella yhdeksi lähestymistavaksi sekä oppimisen, opettamisen että myös tutkimuksen organisoimiseksi. Ei ole myöskään välttämättä mitenkään epätodennäköistä, etteikö sosiaalisen median käyttö ajan myötä kehittyisi vallitsevaksi tavaksi jäsentää toimintaa organisaatioissa ja verkostoissa.

Verrattuna koulumaailmaan, akateemisessa ympäristössä on joukko käytännön haasteita. Nämä eivät kuitenkaan liity itse sosiaaliseen mediaan vaan korkeakouluopetuksen vakiintuneisiin käytäntöihin. Sosiaalinen media voisi tuoda niihin uudenlaisia mahdollisuuksia. Niinikään kyseessä ei ole pelkästään korkeakoulumaailman vakiintuneet käytännöt, vaan sosiaalinen media haastaa yleisemminkin länsimaisen tavan työn ja organisaatioiden nykymuotoisesta järjestäytymisestä.

Ohessa esitetään hankkeen tuloksista nousevia suosituksia Jyväskylän yliopistolle ja Opetusneuvostolle. Suositukset eivät ole mitenkään tärkeys- tai resursointijärjestyksessä vaan alkuun voidaan päästä mitä kautta tahansa (vrt. nk. Web 2.0 ajattelu; Hintikka 2007a) ja toiminta alkaa generoitua itseorganisoituvasti, kunhan sitä koordinoidaan.

Oleellista on huomata, että sosiaalisen median kehittäminen osana yliopiston opetusta, tutkimusta ja muuta työtä ei välttämättä vaadi mittavaa resursointia. Enemmänkin on kyse huomioinnista ja kasvualustan rakentamisesta, kuten toimintamallien dokumentointi, kokemusten jakaminen, yliopiston tarjoamat omat ja avoimet sosiaalisen median työkalut, Tietohallintokeskuksen ja Virtuaaliyliopiston tarjoama tuki halukkaille ongelmatilanteissa, seminaarien puitteiden tarjoaminen etc.

5.1. Verkkokysely Jyväskylän yliopistossa

Sosiaalisen median järjestelmällisen huomioinnin yliopiston toiminnassa voisi aloittaa laajalla verkkokyselyllä, niin henkilökunnalle kuin opiskelijoillekin (vrt. SMOOT -kysely). Tämän pohjalta olisi helpompi hahmottaa nykytilannetta esimerkiksi tiedekunnittain ja opiskelijaryhmittäin strategisen suunnittelun pohjaksi. "Osaatko wikitellä" –tutkimuksen perusteella verkkokysely sopii tähän tarkoitukseen hyvin ja vastaukset saadaan suoraan digitaalisessa muodossa jatkokäsittelyä varten.

5.2. Itseorganisoituvien oppimisverkostojen kehittäminen ja tuki

Sosiaalinen media on hyvin verkottunutta niin oppilaisten sisällä, niiden välillä kuin erityyppisten oppilaitosten välillä. Jotta Jyväskylän yliopistossa saataisiin positiivinen ja kasvava sykli aikaiseksi, niin erityisesti alkuvaiheessa tarvittaisiin koordinoituja seminaareja, työpajoja jne. ja ajan myötä henkilökunta löytää kyllä itselleen sopivia organisoitumistapoja. Lisää kannustavia tapoja jaksossa *Henkilökunta*. Niinikään sekä henkilökunta että opiskelijat tarvitsisivat aluksi säännöllistä ja jatkuvaa teknistä tukea – myös vira-ajan ulkopuolella, ennen kuin yliopistossa syntyy esimerkiksi oma sosiaalisen median osajaverkosto, joka voi auttaa ongelmanratkaisussa.

5.3. Kokemusten ja käytäntöjen kokoaminen keskitetysti

Kun sosiaalisen median käyttö on vasta aluillaan, niin kokemuksia, pilotteja ja nousevia käytäntöjä olisi hyvä sekä mallintaa että kerätä alusta alkaen. Luontevin paikka olisi yliopiston wiki. Dokumentoidut ja vapaasti saatavat käyttötapakuvaukset yms. ovat kumulatiivisia ja tehostavat uusien osallistujien oppimista aiheeseen toistuvien perusasioiden kertaamisen sijaan. Niinikään dokumentointi alusta alkaen mahdollistaa paremmat mahdollisuudet myöhemmälle tutkimukselle ja tutkimustiedon tuottamiselle.

5.4. Sosiaalisen median huomiointi laadun ja hallinnon kannalta

Kun yliopisto alkaa tarkastella laatuksymyksiä uusista näkukulmista, niin olisi luontevaa tarkastella alusta alkaen myös miten sosiaalinen media integroituu niihin. Kuten luvussa 3 on päätelty, niin sosiaalinen media voi monin tavoin kehittää niin opetusta, motivointia kuin työn organisointia koko yliopiston tasolla.

5.5. Jatkopilotit ja pilotteihin kannustaminen

Tämä loppuraportti esittää esimerkkejä sosiaalisen median käytöstä yhteiskuntatieteellisessä opetuksessa ja tutkimuksesta. Yliopiston kannalta olisi hyvä hankkia kokemusta sekä muiltakin tieteenaloilta että vaativammista käyttötavoista. Tässä on haasteena kerrollisuus eli vaativampia kurseja voidaan rakentaa vaivattomasti aiemman opitun päälle, mutta aloituskursseina ne voivat olla liian suuri kynnyks.

5.6. Sosiaalinen media Allianssin tavoitteiden edistämässä

Jos sosiaalista mediaa tarkastellaan kokonaisvaltaisesti yliopiston opetuksen, tutkimuksen ja muun toiminnan kannalta, niin Jyväskylän ja Tampereen yliopiston ja Tampereen teknillisen yliopiston allianssi tarjoaisi selkeän kokeilu- ja kehittämissympäristön. Lisäksi sosiaalinen media ratkaisee osaltaan joitain maantieteellisyyteen liittyviä kysymyksiä. Jyväskylän yliopisto voisikin kannustaa yliopistoallianssiin aktiivisesti ryhtyviä yksiköitä eri toimenpitein. Näin saataisiin tietoa pelkkää opetustoimintaa laajemmin sosiaalisen median soveltuvuudesta korkeakoulumaailmaan.

6. Lähteet

Erkkola, Jussi (2008). *Sosiaalisen median käsiteanalyysi*. Pro gradu. Taideteollinen korkeakoulu, Medialaboratorio.

Hakkarainen, Kai & al. (1999). *Tieto- ja viestintäteknikka tutkivan oppimisen välineenä*. Helsingin kaupungin opetusvirasto. Tietotekniikkaprojektin tutkimusryhmä. Helsinki 1999.

http://www.helsinki.fi/science/networkedlearning/julkaisut/tvt_tutkivan_oppimisen_valineena.pdf. Viitattu 9.9.2008.

Haastattelu (2009). Jyväskylän yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan amanuessi Olli Nuutinen 10.2.2009.

Heiskanen, Tero & Hintikka, Kari A. & Hintsu, Timo & Kokkonen, Juhana & Kola, Petri & Näkki, Pirjo (2008) Tutkimusparvi: the open research swarm in Finland. Proceedings of the 12th international conference on Entertainment and media in the ubiquitous era. Tampere, Finland. SESSION: Social media track. Pages 154-158. ACM New York, NY, USA.

Helsingin yliopisto (2008). Wikipalvelun pikaesittely. Opas.

<http://wiki.helsinki.fi/display/support/Helsingin+yliopiston+wikipalvelun+pikaesittely>. Viitattu 12.1.2009.

Hintikka, Kari A. (2007a). *Web 2.0 - johdatus internetin uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin*. <http://www.tieke.fi>. Viitattu 4.1.2009.

Hintikka, Kari A. (2007). Wikipedia joukkoälyn muotona. *Tieteessä tapahtuu* 24:7.

Kangas, Petteri & Toivonen, Santtu & Bäck, Asta (toim.) (2007). *Googlen mainokset ja muita sosiaalisen median liiketoimintamalleja*.

<http://www.vtt.fi/inf/pdf/tiedotteet/2007/T2369.pdf>. Viitattu 17.2.2009.

Laitinen, Kirsi & Rissanen, Marko (2007). *Osaatko Wikitellä?* Selvitys sosiaalisen median käytöstä korkeakoulusektorilla. SMOOT -hanke. <http://www.smoot.fi> Viitattu 7.1.2009.

Lanier, Jaron (2006). Digital Maoism: The Hazards of the New Online Collectivism Essee 30.5.2006. Edge The Third Culture.

http://www.edge.org/3rd_culture/lanier06/lanier06_index.html. Viitattu 17.8.2007.

Latour, Bruno (1987). *Science In Action: How to Follow Scientists and Engineers Through Society*, Harvard University Press, Cambridge Mass., USA.

Lietsala, Katri & Sirkkunen, Esa (2008). *Social Media*. Introduction to the tools and processes of participatory economy. Tampereen yliopiston laitosten julkaisut, 2008

(Hypermedialaboratorion verkkojulkaisuja 2008:17). <http://tampub.uta.fi/tup/978-951-44-7320-3.pdf>. Viitattu 8.2.2009.

Melakoski, Cai & Sirkesalo, Sohvi & Tirronen, Helena (2007). "*Himottaa, mutta pelottaa?*" Suomalaisen sisältötuotantoalan näkemyksiä osallistumistaloudesta ja sosiaalisesta mediasta. PARTECO-hankkeen osaraportti. <http://www.tamk.fi/>. Viitattu 9.3.2007.

Rongas, Anne & Silander, Pasi (2008). Mitä on ilmiöpohjaisuus? Wikikokonaisuus. <http://ilmiopohjaisuus.wikispaces.com/> Viitattu 15.2.2009

Salovaara, Hanna (2004). *Oppimisen teoriasta tukea tieto- ja viestintätekniiikan pedagogiseen käyttöön*. http://tievie.oulu.fi/verkkopedagogiikka/luku_6/ Viitattu 10.9.2008.

Tapscott, Don & Williams, Anthony D. (2006) *Wikinomics - How Mass Collaboration Changes Everything*. Portfolio, Penguin Group (USA) Inc.

Toikkanen, Tarmo (2008) Tutkiva oppiminen. Blogi <http://tarmo.fi/media/>. Viitattu 17.2.2009.

Toikkanen, Tarmo & Kalliala, Eija (2009). *Sosiaalinen media opetuksessa*. Finn Lectura 2009.

Tutkimusparvi (2008). Mikrojournaali. Mikrojournaalin toimintalogiikan pohdintaa. Wiki-artikkeli. <http://tutkimus.parvi.fi/index.php/Parvi-journaali>. Viitattu 13.1.2009.

Wiki (2007 alkaen). *Sosiaalinen media opetuksessa - työvälineitä ja käyttöesimerkkejä*. Opas. Kollektiivituotanto. <http://sosiaalinen.wikispaces.com>. Viitattu 5.2.2009.

7. LIITE 1: Wiki-evästys wiki-tekniikalla toteutettuun opintojaksoon

KANS111: GLOBALISOITUVA KANSALAISSYHTEISKUNTA

<http://kansope2.wikispaces.com/Evästystä+wiki-kirjoittamiseen>

- Tavoitteena on tuottaa kollektiivisesti ja näkemys valitusta aiheesta.
- Aloitetaan tyhjältä. Yksikin lause tai siteeraus on alku.
- Tekstiä voi myös ottaa internetistä aluksi ja raakamateriaaliksi vaikka suoraan kopiaamalla, mutta kurssien tavoitteena on, että lopullinen teksti olisi itse muotoiltu ja kollektiivinen käsitys aiheesta eikä kopiaointia.
- Haluttaessa voidaan käyttää valmiista tekstirakennettakin väliotsikoineen, kuten esimerkiksi Wikipediassa.
- Tekstin tuottaminen ja muokkaaminen on hyvä aloittaa niistä kohdista, mistä se tuntuu luontevimmalta ja helpoimmalta, mistä on eniten tietoa jne. Teksti löytää kyllä hahmonsaa ajan myötä.
- Alkuvaiheessa tekstiin voi laittaa myös esimerkiksi vaikka pelkkiä ranskalaisia viivoja ja aiheen kannalta mielenkiintoisia kysymyksiä, joita aletaan yhdessä työstää.
- Tekstiä voi aina muokata aivan mistä kohtaa tahansa. Wiki-työskentely ei ole lineaarista vaan kollektiivinen prosessi. Toisinaan esimerkiksi yhteenveto voi valmistua ensin, toisinaan taustoitus, toisinaan esimerkit, toisinaan lähteet jne.
- Voit kirjoittaa tai muokata isoja osioita, tarkoittaa esimerkiksi nimiä tai vuosilukuja, lisätä www-linkkejä lähteisiin tai kehittää ilmaisua. Kaikki toiminta on yhtä arvokasta.
- Jokainen voi tehdä joko kaikkea tai keskittyä yksittäiseen tehtävään, esimerkiksi
 - raakatekstin tuottaja
 - raakatekstin muokkaus so. kielenhuolto
 - kysymysten ja näkemysten ideointi
 - linkkien etsintä
 - tilastojen etsintä
 - kuvien yms. audiovisuaalisen aineiston etsintä
- Keskustellaan tekstin etenemisestä Discussion-osiossa
- Keskustelussa mielellään tuodaan esiin ja kohdistetaan esim. lyhyellä copy-paste-siteerauksella, kommentoidaanko jotain tiettyä kohtaa, rakennetta tms. vai onko kyseessä yleinen kommentti. Tämä nopeuttaa kokonaistyöskentelyä.

- Valintatilanteissa, kuten esim. jokin tekstimuotoilu, äänestetään (ei tehdä tällä kurssilla)